

EBBEN

ID

INSPIRATIEMAGAZINE KNOW-HOW TO GROW NO.2

know-how to grow

Perfekte symbiose
leidt tot ultieme
landschappelijke inpassing

.....
Stedelijke transformatie

.....
Pallet aan kustbeplanting
biedt alle mogelijkheden

.....
Bomen op Begraafplaatsen

.....
De natuur is een
onuitputtelijke bron
van inspiratie

EBBEN

trees since 1862

“There is always something to make you wonder
in the shape of a tree.”

Albert Schweitzer

Inhoud

In dit nummer van ID Magazine

10

Ebben Inspyrium legt de groene loper uit. "Een perfecte mix voor het verbreden van kennis en het onderhouden van netwerken in een perfecte ambiance!"

16

Bij duurzaam kweken is het eigenlijk vooral de kunst om goed naar de natuur te kijken. Een balans scheppen waarin de natuur zichzelf in stand houdt. Twan Hendriks en Gerwin de Bruijn over duurzaamheid en het Milieukeur.

29

"De ultieme toets van echte kwaliteit van elk ontwerp is niet hoe fraai het eruitziet op een stuk papier, of hoe erudiet de ontwerper de complexiteiten ervan weet uit te leggen, maar hoe het ontwerp de tand des tijds zal doorstaan." Nigel Thorne over de kwaliteit van het ontwerpen.

44

De natuur. De tijd. En kunst. Drie belangrijke inspiratiebronnen van tuin- en landschapsarchitect Piet Oudolf, die met zijn kijk op natuurlijke beplanting tot ver over onze landsgrenzen succesvol is.

46

Op de Vodafone Campus in Düsseldorf liet architectenbureau Club L 94 uit Keulen de natuur spreken, zodat het een plaats wordt voor andere gewaarwordingen. De visie van landschapsarchitect Burkhard Wegener.

Project: Bijlmerpark, Amsterdam

6

Gymnocladus dioica - Schaduwrijke stedeling

9

Kenniscentrum Ebben Inspyrium

10

Project: Provinciedomein Huizingen, België

12

Eventkalender

15

Duurzaamheid en Milieukeur

16

Good to grow - Meer groen in de stedelijke omgeving

18

Internationale inspiratie - Noord-Amerika

20

Tuin- en landschapsarchitect Dominique Eeman - Kustbeplanting

21

Stedelijke transformatie - Kansen in de crisis

24

De 10 mooiste... herfstkleuren

26

Bomen over Bomen met André Ebben

28

Vakmensen met een visie: Nigel Thorne

29

Internationale projecten

32

Bomen op Begraafplaatsen

34

Project: Venco Campus, Eersel

36

Gleditsia triacanthos 'Green Glory' - Glorieuze groeier

39

Good to know

40

De habitat en habitus van een beplantingsadviseur: Wim Beining

42

Goed IDee: Piet Oudolf

44

Project: Vodafone Campus, Düsseldorf

46

Internationale inspiratie - Engeland

49

Het laatste woord is aan de opdrachtgever..

50

Voorwoord

Know-how to grow

Inmiddels alweer een jaar geleden openden we de deuren van onze nieuwbouw Inspyrium. Sindsdien hebben we talloze professionals uit de groenbranche in ons duurzame kenniscentrum mogen ontvangen. Tijdens seminars, workshops, evenementen, kwekerijbezoeken of informele borrels in onze eetbare daktuin schoven tuin- en landschapsarchitecten, gebiedsontwikkelaars, hoveniers, boomverzorgers en andere branchegeenoten uit heel Europa aan om visie en know-how te delen. Harmonieuze ontmoetingen tussen de stedenbouw, landschapsarchitectuur en groenontwikkeling die steeds weer nieuwe inzichten en inspiratie opleveren.

Op basis van die wisselwerking tussen de verschillende partijen in de branche ontstaan de mooiste projecten, die toekomstvast invulling geven aan de openbare en private ruimte. Daarbij hoeft het zeker niet altijd om 'nieuwbouw' te gaan. Ook herontwikkeling van oude stadsdelen, industriegebieden en vergeten hoekjes biedt alle ruimte om vanuit een integrale aanpak constructief - en binnen beperkte budgetten - te bouwen aan een groene en duurzame woon-, werk- en leefomgeving.

In deze uitgave van Ebben ID Magazine delen we graag onze know-how to grow en hopen we u te inspireren met de visie van andere vakgenoten. Wat die samenwerking zoal oplevert, bewijzen projecten als de Vodafone Campus in Düsseldorf, het Amsterdamse Bijlmerpark, Provinciedomein Huizingen bij Brussel en de Venco Campus in Eersel. En als dat na het lezen van ons magazine stof tot nadenken biedt, dan gaan we natuurlijk graag eens met u om de tafel!

Toon Ebben

“Het Bijlmerpark is echt de achtertuin van de inwoners van de wijk geworden”

Op een willekeurige dag van de week is het vernieuwde Bijlmerpark een gezellige drukte van omwonenden. Joggers lopen er hun rondje en fietsers pendelen door de groene omgeving van het stadsdeelcentrum naar de omliggende woonwijken of vice versa. Wandelaars struinen over een vlonderpad dat een grote poel overbrugt, terwijl kinderen zich uitleven in de speelesplanade. In de afgelopen zomermaanden verzamelden zich in het park bovendien iedere zaterdag en zondag talloze bezoekers tijdens het een multiculturele Kwakoe festijn. Na een omvangrijke herinrichting is het Bijlmerpark weer echt de achtertuin van de inwoners van de Amsterdamse stadswijk geworden, stevig verankerd in het stedelijke netwerk.

Het nieuwe Bijlmerpark is een romantisch vormgegeven park dat alle ruimte biedt aan kwaliteit in gebruik, beleving en groen. Door de jaren heen was het oude park behoorlijk verwilderd. Centraal lag een grasveld dat door de lage ligging van het terrein veel wateroverlast te verduren had. Rondom een grote poel was een ontoegankelijke rimboe van bomen en struiken ontstaan. En bij de verhoogde wegen die het park omringden, liepen de parkpaden soms gewoonweg dood. Weinig uitnodigend dus voor de circa 50.000 omwonenden. “Het park voelde niet prettig aan, waardoor het amper gebruikswaarde had voor de buurtbewoners”, vertelt Anne Marie van der Weide van Mecanoo Architecten. Het Delftse Architectenbureau won in 2003 de ontwerpwedstrijd voor de vernieuwing van het Bijlmerpark.

Verankering in de wijk

Uniek in het plan van Mecanoo Architecten is een urbane begrenzing aan beide zijden van het park in de vorm van een golvend lint van woningen. Deze bebouwing dient als contour voor het nieuwe park en fungeert als overgang naar het achterliggende stedelijke gebied om de verbinding met de omgeving aan te gaan. In het ontwerp van het park zelf stond de gebruikswaarde voor de omwonenden voorop. Van der Weide: “Uitgangspunt was dat de gemeente er weer echt een gebruikspark van wilde maken, zonder het groen tekort te doen uiteraard. In het midden van het park is een groot sportcomplex van onder andere voetbal- en atletiekvelden gesitueerd. Rondom dat gebied

bleef daardoor zoveel mogelijk ruimte over voor andere parkfuncties.” Door het centraal gelegen sportcomplex is het eenvoudig om je te oriënteren in het zesendertig hectare tellende park. Vanuit diezelfde gedachte geeft een brede hoofdroute, die als rondje door het park is aangelegd, bezoekers gevoel voor ruimte en plaats. Ook duiden karakteristieke toegangspoorten en -bruggen bij de diverse entrees van het park de naam van de omliggende woonwijken, zodat steeds duidelijk is waar je je als bezoeker bevindt. Vanaf de brede hoofdroute slingeren kleinere paadjes door het glooiende landschap, waarbij de ontwerpers geïnspireerd werden door Central Park in New York. De kronkelende paadjes in combinatie met de vormtaal van de heuvels maken dat het park een romantisch, natuurlijk contrast vormt met de stedelijke bebouwing.

Beplantingssferen

De vloeiende paadjes voeren bezoekers naar verschillende thema-esplanades en tal van verrassende beplantingssferen. Even ten zuiden van het sportcomplex is een sport- en speelplek voor kinderen ingericht, dat mede werd ontworpen door jongeren uit het stadsdeel. Van der Weide: “In dit gedeelte onderstreept de beplanting het vrolijke karakter met bijvoorbeeld krentenboompjes. Vlak daarnaast is een terrein gereserveerd om in de toekomst een arboretum te ontwikkelen met een kas waarin een collectie bomen wordt aangeplant die de landen van herkomst van de multiculturele wijk vertegenwoordigen.”

Slingerende paadjes voeren de bezoeker door het glooiende landschap naar verschillende thema-esplanades, verrassende beplantingssferen en prachtige waterpartijen

Via een glooiend pad komen we aan in het natuurgedeelte. Bomengroepen van elsen en cipressen met een onderbeplanting van blauwe irissen en koninginnekruid aan de oevers van diverse waterpartijen bepalen hier het beeld. Naast een grote poel, op een zeven meter hoge heuvel, omringen heerlijk geurende vlinderstruiken een uitkijktoren die een magnifiek uitzicht over het park biedt. "Dit gedeelte is mijn persoonlijke favoriet, met name het vlinderpad over de grote vijver is een heerlijke plek." In het voorjaar mogen bezoekers de magnoliavallei echter zeker ook niet over hoofd zien, een ware natuurlijke oase als de talloze roze knoppen zich openen. Terwijl de enorme ceders, die de hoofdrol spelen op de recreatieweide waar het jaarlijkse Kwakoe festival wordt gehouden, weer een heel andere groenbeleving creëren. "Het veld is gigantisch groot en dus hebben we daar gekozen om direct heel grote maten bomen aan te planten."

Bomenbestand

Om het terrein nieuwe gebruiks- en groenwaarde te geven ging het flink op de schop. "Het park had het zwaar te verduren van wateroverlast en dus moest het hele park zestig centimeter worden opgehoogd. We hebben ervoor gekozen om, waar mogelijk, delen van het terrein niet op te hogen zodat we de bomen daar konden behouden", licht Van der Weide toe. "Veel van de bomen op het terrein waren - onder meer door de te natte bodem - van slechte kwaliteit en moesten wijken. De bomen aan de rand van het park, veelal iepen en wilgen, waren in betere staat. Daar hebben we groepen bomen laten staan en met grindkoffers gezorgd voor een betere waterafvoer.

Ook in het natuurgedeelte rondom de poel is veel van het oude bomenbestand overleefd. Dit laatste gebied is niet opgehoogd, zodat het natuurlijke karakter ervan in stand gehouden kon worden. De paden in dit gebied zijn op hoger gelegen dijklichamen aangelegd."

Verbinding met natuurgebied

De bouw van de zevenhonderd woningen die de afkadering van het park moeten gaan vormen, is nog niet in gang gezet en daarom zijn ook de randgebieden tijdelijk ingericht als park. Ondertussen zijn de Delftse architecten alweer volop bezig met de volgende fase van het project. Via een dijklichaam van acht meter hoog - waarop nu nog een doorgaande weg is gesitueerd - wordt vanuit het Bijlmerpark een verbinding gemaakt met het naastgelegen Gaasperpark, zodat de inwoners van Amsterdam Zuidoost in de toekomst via 'hun achtertuin' van nog meer groenbeleving kunnen genieten.

GREEN ID

Project: Bijlmerpark, Amsterdam
Opdrachtgever: Stadsdeel Amsterdam Zuidoost
Oppervlakte: 36 hectare
Ontwerp: Mecanoo Architecten
Beplanting: Boomkwekerij Ebben, Vincent Knop
 Onder meer *Acer x freemanii* 'Celzam', *Buddleja davidii* 'Dartmoor', *Cedrus libani*, *Ginkgo biloba*, *Larix decidua*, *Magnolia* 'Royal Crown', *Sequoiadendron giganteum*, *Tsuga canadensis*, *Ulmus* 'Columella'
Aanleg: Ballast Nedam
Oplevering: 2011

Gymnocladus dioica

Schaduwrijke stedeling

De doodsbeenderenboom vindt zijn oorsprong in Centraal-Amerika, waar hij wijdverspreid is. Hij komt echter niet massaal voor en wordt beschouwd als een zeldzame soort. In Amerika wordt hij de 'Kentucky coffeetree' (Kentucky's koffieboom) genoemd, een naam die ontleend is aan de zaden die door kolonisten werden geroosterd als surrogaat voor koffiebonen. De Nederlandse naam doodsbeenderenboom en de Duitse naam Geweihbaum heeft de soort te danken aan de knokige takken, die een interessant en heel kenmerkend wintersilhouet opleveren.

Gymnocladus dioica kan uitgroeien tot een grote boom met een volwassen hoogte van vijftien meter. Het decoratieve blad is tot tachtig centimeter groot, dubbelgeveerd en staat voornamelijk aan de buitenkant van de kroon, waardoor oudere bomen een parasolvorm hebben. In het voorjaar loopt het blad bronskleurig uit, later kleurt het naar lichtgroen en in het najaar is het blad prachtig heldergeel. Aan het begin van de zomer bloeit de *Gymnocladus* met lange trossen witte bloempjes, waaruit zich peulvruchten ontwikkelen.

Standplaats

De doodsbeenderenboom verdraagt hete zomers en koude winters en is zeer goed bestand tegen het stadsklimaat. Hij wortelt vooral in de diepte, is ziektevrij en goed windvast en is daarmee niet alleen geschikt voor parken, maar ook voor pleinen, straten en bijvoorbeeld rotondes. De boom houdt van een standplaats in vruchtbare grond, zoals rivierklei, leem en löss. Maar ook op lichtere zandgronden doet hij het goed.

GREEN ID

Botanisch: *Gymnocladus dioica*
Familie: Caesalpiniaceae
Nederlands: Doodsbeenderenboom
Engels: Kentucky coffeetree
Duits: Geweihbaum
Frans: Bonduc, Chicot du Canada

Vorm: grillig ovale, open kroon
Hoogte: 10 - 15 m
Breedte: 5 - 10 m
Standplaats: zonnig, windbeschut
Zone: 3B - 8
Bodem: humeus, vochthoudend, verdraagt droogte, pH 6.0 - 8.0
Toepassing: park, tuin, laan, groenstrook

Lente: bronsrood blad
Zomer: witgroene, geurende bloei, lichtgroen blad, lichtgroene peulvruchten
Herfst: bruine peulvruchten, geel blad
Winter: bruine peulvruchten, grijze twijgen, bruine, netvormig gegroefde bast

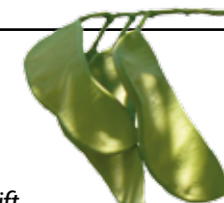
Huiver

Hoe winter krijt wit schrijft tekens in de duisternis der dagen

voor licht gezwicht getekend in de tijd al wat overblijft

doodsbeenderboom en takken hert en zijn gewei

Iris Van de Castele

Inspyrium legt de groene loper voor u uit

Ebben Inspyrium is een unieke, groene locatie voor evenementen, congressen, seminars, beurzen, workshops en culturele events. Daarnaast ontwikkelt Ebben Inspyrium als kenniscentrum tal van duurzame initiatieven in samenwerking met uiteenlopende partijen uit de groenbranche. Direct al bij aankomst op het terrein worden gasten ontvangen in een groene oase van karakteristieke bomen en innovatieve gevelbegroeiing. Rondom en op het Inspyrium creëren bijzondere meerstammige bomen met hun grillige vormen sfeer en intimiteit, terwijl binnen de toepassing van levendige materialen als hout, sedum en Cortenstaal het natuurlijke karakter onderstreept. Uniek zijn de weelderig begroeide, eetbare daktuinen, met (fruit)bomen, diverse terrassen en wandelpaden. Daar vinden bezoekers een ontspannen setting om even bij te praten en te genieten van een fantastisch uitzicht. Een inspirerende bedrijfsbeurs of congres in een duurzame omgeving? Klanten of medewerkers op natuurlijke wijze inspireren in de eetbare daktuin? Of een groen evenement combineren met outdoor activiteiten in het oudste cultuurlandschap van Nederland? Ebben Inspyrium legt de groene loper graag voor u uit!

INSPIYRIUM

'Het was een fantastisch evenement met een gevarieerd en kwalitatief hoogwaardig programma, waarin ik mij kon laten informeren door uitstekende deskundigen en mijn kennis kon verbreden.'

'Gewoonweg geweldig, onovertroffen. Heb er ontzettend van genoten.'

'De dag was super goed verzorgd, de lezingen waren boeiend en ik vond jullie eetbare dakterras geweldig!'

'Een perfecte mix voor het verbreden van kennis en het onderhouden van netwerken in een perfecte ambiance! Echt helemaal TOP!'

'Een uitzonderlijk spectaculair evenement. Ik heb van ieder moment genoten!'

'Helaas heb ik het feest 's avonds moeten missen. Ik had graag gezien hoe de locatie er compleet verlicht uit zou zien.'

“We hebben de schoonheid van het groene heuvellandschap weer ruimte gegeven”

In de groene heuvels onder de rook van Brussel schuilt een prachtig negentiende-eeuws landgoed waar bezoekers zich heerlijk aan de drukte van de stad kunnen onttrekken: Provinciedomein Huizingen. Via een bloemrijke entree bereiken we het kasteel van het recreatiedomein, waar Michel Pauwels van ontwerp bureau Pauwels ons ontvangt voor een rondleiding. Het Leuvense bureau tekende onder meer voor het ontwerp van een bijzonder park op het domein. Ebben leverde het zeer gevarieerde sortiment beplanting.

“Kenmerkend voor het provinciedomein is het glooiende heuvellandschap met bronnen en waterpartijen”, vertelt Pauwels enthousiast. “Te midden van die groene heuvels, op het laagste punt van het domein, ligt het kasteel, een vroegere waterburcht.” Even links van dat kasteel wandelen we het dierenpark binnen, dat in de jaren veertig werd aangelegd en volledig gerenoveerd is. Het park huisvest een bijzondere verzameling dieren, waaronder een erfgoedcollectie van hoenders, konijnen, duiven en kippen van Vlaams-Brabantse afkomst. Een kasteelcollectie met fazanten, watervogels, parkieten, pauwen en damherten. En een knuffelcollectie - een kleine kinderboerderij - met geiten, schapen en konijnen. Pauwels: “Uitgangspunt bij de renovatie van het parkterrein was een discrete inpassing in het domein. Daarom hebben we de organische golvingen van het landschap vertaald naar ovale vormen die het park karakteriseren, en zijn er voornamelijk subtiele en natuurlijke materialen toegepast.”

Plaatsbesef en verwevenheid met het park

Pauwels geeft aan dat alle gebruikte constructies zo transparant mogelijk zijn gehouden, zodat het dierenpark niet concurreert met het kasteel en vloeiend als één geheel in de omgeving opgaat. “De ijle constructies van

staal die gebruikt zijn voor de dierenverblijven en omheining, creëren een heel open structuur. Daardoor heb je vanaf iedere plek een schitterend uitzicht op het kasteel, met de omliggende groene heuvels als decor.” Rondom een enorme kastanje middenin het park is een openluchtklas voor kinderen ingericht. In de schoolbanken onder de monumentale boom kunnen kinderen alles leren over de dieren in het park. “Er is voldoende privacy voor een les, en tegelijkertijd zitten de kinderen echt in de open ruimte. Die openheid en de uitzichten om je heen geven een gevoel van plaatsbesef en verwevenheid met het park. Tegelijkertijd zorgen de dynamiek in ovale vormen, de diepte en vergezichten en de overgangen tussen laag en hoog voor verrassing. Overal schuilt wel iets. Die prikkeling werkt erg goed voor kinderen.”

Bijzondere dendrologische collectie

Het dierenpark herbergt een bijzonder sortiment bomen en planten, die een belangrijk deel van de waarde van het landschapspark vertegenwoordigen. Monumentale exemplaren die al eeuwen op het terrein staan, zijn tijdens de renovatie behouden. Om het unieke karakter van de locatie te ondersteunen, is die dendrologische collectie aangevuld met een grote variëteit aan nieuwe bomen.

"We hebben prachtige boomsoorten aangeplant die zoveel mogelijk aansluiten op het oorspronkelijke sortiment van het kasteel en de natuurlijke leefomgeving van de dieren", vertelt Pauwels. "Rondom het park is daarom gekozen voor grote parkbomen die kunnen uitgroeien tot monumentale exemplaren." De randbeplanting bestaat uit soorten met een rijke vruchtdracht, een opvallende bloei en/of een prachtige herfstkleur, zoals vleugelnoot, zwarte walnoot, moeraseik, sneeuwkllokjesboom en de rijkbloeiende wimperlinde. De beplanting in het park vormt vooral een afbeelding van de verschillende biotopen en sferen. Zo huizen de inheemse diersoorten van de erfgoedcollectie tussen esdoorns, sierkersen, ligusters en viburnums. Bij de kasteelcollectie van uitheemse dieren werden voornamelijk bloeiende, grote heesters aangeplant zoals magnolia en kornoelje. En de knuffelcollectie dertelt door bloemenweides met fruitbomen.

Schoonheid van het domein

Even verderop, net achter het dierenpark, is inmiddels ook het omliggende parklandschap hersteld. In een veld van wilde bloemen is een boomgaard van hoogstam kasteelsortiment aangelegd, met appels, peren, perziken, pruimen en kersen. Daarachter biedt een groene picknickheuvel, waar bezoekers onder enkele monumentale bomen schaduw kunnen vinden, een weids uitzicht over de omgeving. Vanaf de heuvel is goed zichtbaar hoe het dierenpark 'meebeweegt' met de glooiende omgeving. Pauwels: "We hebben de landschappelijke dynamiek van het domein hier heel dankbaar uitgespeeld. Het landschap is bijna Engels te noemen, lieflijk glooiend met doorzichten naar

het agrarische landschap. Dat is de troef van dit park. Juist die schoonheid en leegheid hebben we weer ruimte gegeven."

Monumentale rotstuin

Vanuit diezelfde optiek werkt het ontwerpbureau momenteel, samen met Studio Roma uit Leuven en Buro voor Vrije Ruimte uit Gent, aan de renovatie van de monumentale rotstuin van het landgoed. De rotstuin van 3,5 hectare, die ter gelegenheid van de Wereldexpo in 1958 werd aangelegd, omvat een verzameling van duizenden planten die door de jaren heen zijn uitgegroeid tot een ware jungle. "De rotstuin is een levend monument", geeft Pauwels aan. "In Europa zijn er momenteel slechts vier rotstuinen van deze omvang. Het oorspronkelijke ontwerp rondom waterpartijen met zeventig verschillende passages is door de jaren heen echter volledig zoek geraakt door woekerende beplanting en keien die door natuurlijke grondbeweging verplaatst zijn. Een mooie uitdaging om ook dat deel van het provinciedomein weer in ere te herstellen."

GREEN ID

Project: Dierenpark, Provinciedomein Huizingen
Oppervlakte: 9,2 hectare
Ontwerp: Ontwerpbureau Pauwels, Leuven
Beplanting: Boomkwekerij Ebben, Marie-Ange Eneman en Marko Mouwen
 Onder meer *Acer palmatum*, *Cornus kousa*, *Fagus sylvatica* 'Asplenifolia', *Halesia carolina*, *Juglans nigra*, *Magnolia* 'Galaxy', *Platanus orientalis* 'Minaret', *Pterocarya fraxinifolia*, *Stachyurus praecox*, *Tilia henryana*
Aanleg: Krinkels, Brussel, Arthur Gillabel
Oplevering: 2010

Events 2013-2014

**OKTOBER
2013**

30 oktober

Landelijk Congres Openbare Ruimte, Alphen aan de Rijn, Nederland

31 oktober

Nederlandse Boominfodag, Residence Rhenen, Nederland

**NOVEMBER
2013**

27 november

Nationaal Congres Beheer Openbare Ruimte, Conferentiecentrum Dekken, Zoetermeer, Nederland

**DECEMBER
2013**

3 - 5 december

Paysalia, Eurexpo Lyon, Frankrijk

11 december

Landelijk Congres Openbare Ruimte, Zaanstad, Nederland

**JANUARI
2014**

7 - 9 januari

De Groene Sector Vakbeurs, Evenementenhal Hardenberg, Nederland

17 - 26 januari

Internationale Grüne Woche, Berlijn, Duitsland

28 - 31 januari

Int. Pflanzen Messe (IPM), Messe Essen, Duitsland

**FEBRUARI
2014**

5 - 6 februari

Dag van de Openbare Ruimte, Brussels Expo, België

5 - 6 februari

46. Landespflege-tag, Vogel Convention Center, Würzburg, Duitsland

6 februari

Groendag Hoorn, Hoorn, Nederland

**FEBRUARI
2014**

18 - 20 februari

Salon du Végétal, Parc des Expositions, Angers, Frankrijk

18 - 22 februari

Grünbau Berlin, Messe Berlin GmbH, Duitsland

28 februari - 2 maart

Gardenia 2014, Poznan Congress Center, Polen

**MAART
2014**

12 maart

Nationale Viering Boomfeestdag, Nederland

12 - 16 maart

Giandina, Ferienmesse Zürich, Zwitserland

13 - 16 maart

House and Garden, Crocus Expo Moskou, Rusland

20 - 23 maart

For Greenery, Prague Exhibition Centre, Tsjechoë

“Beter voor het milieu. En beter voor de bomen”

Op de 450 hectare kwekerij van Ebben wordt duurzaam gekweekt volgens het Milieukeur.

De boomkwekerij werkt onder andere met biologische middelen voor bemesting en ziektebestrijding en weet het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen aanzienlijk te reduceren door op de percelen grasbanen en bloemenmengsels tussen de bomen toe te passen.

Verder wordt regen- en bevoeiingswater opgevangen, en hergebruikt na natuurlijke zuivering via de grond. Gelukkig onderkennen steeds meer opdrachtgevers het belang van het Milieukeur.

Duurzaam kweken is immers niet alleen beter voor het milieu, maar levert ook betere bomen op.

Twee keer per jaar wordt de milieuboekhouding van Ebben getoetst door de keuringsinstantie van het Milieukeur. Twan Hendriks, chef teelt en Gerwin de Bruijn, chef heesters en coniferen zorgen dat die hele boekhouding op orde is en ontwikkelen voortdurend nieuwe initiatieven om nóg duurzamer te kweken. “Er komt nogal wat bij zo’n certificering kijken”, geeft Twan aan. “Bemestingsplannen, gewasbeschermingsplannen, bewateringsplannen en de registratie van dat alles. We houden het hele jaar door nauwkeurig bij wat er wanneer, waar en in welke hoeveelheid wordt toegepast. Juist door die registratie word je je ontzettend bewust van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.”

Weerbare beplanting

“Duurzaam kweken begint simpel gezegd bij de bodem”, gaat Twan verder: “We hebben in deze regio te maken met veel verschillende grondsoorten. En dus stemmen we in de eerste plaats het beplantingsschema feilloos af op die bodemsoorten. Plus de bemesting natuurlijk, waarvoor we zoveel mogelijk organische stoffen als compost en stal- en drijfmest gebruiken. Door op basis van bodemonsters heel gericht met de grond bezig te zijn, creëer je een waardevolle voedingsbodem waarin de plant gezond kan opgroeien en daardoor veel weerbaarder is tegen ziekten en ongedierte.” Tussen de rijen bomen op de kwekerij-percelen zijn bovendien grasbanen aangelegd. “Dat scheelt al gauw de helft aan onkruidbestrijding. En het maaisel levert direct extra organische stoffen op.”

Natuurlijke bestrijding

“Vervolgens is het een kwestie van zoveel mogelijk bijsturen waar nodig, om ziekten en plagen te weren,” vult Gerwin aan. Vanuit die optiek gebruiken de boomkwekers onder meer compostthee als plantversterker: veredelde compost verrijkt met nuttige schimmeldominanten om bladschimmels tegen te gaan. Ook worden op de kwekerij bloemenmengsels gezaaid, om goede insecten aan te trekken en daarmee de schadelijke op een biologische

manier te lijf te gaan. Alles met het doel het milieu zo min mogelijk te belasten. Gerwin: “Gaasvliegen en lieveheersbeestjes worden aangetrokken om luizen te bestrijden. En roestmijten kunnen uitstekend bestreden worden met inheemse roofmijten. Om maar een paar voorbeelden te geven.” Verder zijn er in samenwerking met regionale imkers bijenkasten op de Ebben-percelen geplaatst en ter bestrijding van rupsen onder meer vogelkastjes opgehangen. De mezen die de kastjes in de broedtijd bewonen eten duizenden rupsen. Per toeval ontdekten de kwekers dat ook de kokers die de stamvoet van bomen beschermen tegen wildvraat, prima in te zetten zijn als bestrijdingsmiddel. Twan: “Overdag huizen in die kokers ontelbare oorwormen die ’s nachts luizen eten. Een prettige bijkomstigheid en dus passen we de kokers gevuld met stro nu ook gericht om die reden toe.”

Praktijknetwerk duurzaamheid

Om duurzame ontwikkelingen op de voet te volgen, maakt Ebben deel uit van het Praktijknetwerk Duurzame Aanpak van ziekten, plagen en onkruiden. Een landelijk netwerk waarin onder andere entomologen (deskundigen op het gebied van insecten), boomkwekers, bestrijdingsmiddelenleveranciers, een onderzoeksbureau en producenten van kwekerijmachinerie vertegenwoordigd zijn. Gerwin: “Gemiddeld eens in de twee maanden komen we bij elkaar om ontwikkelingen op het gebied van duurzaam kweken in breder verband te bekijken en te bespreken. We bezoeken uiteenlopende locaties in Nederland om daar ter plaatse de specifieke problemen en oplossingen van een bepaalde omgeving en bodem in de praktijk te zien. Maar we doen bijvoorbeeld ook proeven om nieuwe mogelijkheden op het gebied van biologische onkruid- en ongediertebestrijding te verkennen. Eigenlijk is het steeds weer de kunst om goed naar de natuur te kijken. Een balans scheppen waarin de natuur zichzelf in stand houdt. De plant leert zich op die manier te beschermen in een normale biotoop en is daardoor sterker wanneer hij straks in de openbare ruimte of een tuin staat.”

“We scheppen een balans waardoor de natuur zichzelf in stand houdt”

Ebben

Good to grow

Een groene oase voor een groene leefomgeving

Op de landerijen van De Heeswijkse Kampen in Cuijk wordt hard gewerkt aan een groene toekomst. Tien hectares jonge bomen in alle soorten en vormen zijn hier aangeplant om uit te groeien tot mooie, volwassen exemplaren die uiteindelijk verhuizen naar straten, pleinen en parken door heel Nederland én De Heeswijkse Kampen in het bijzonder.

De Heeswijkse Kampen worden in de loop der jaren omgevormd tot een stedelijk gebied met onder andere de 'De Cuijkse Tuinen', een groene woonwijk. Een belangrijk deel van de bomen die zijn aangeplant, zorgt er straks voor dat de nieuwe woningen ingebed staan in een prachtig groene structuur. Totdat de eerste paal de grond in gaat kunnen omwonenden alvast genieten van een groene oase, waar men kan wandelen, picknicken, de hond uitlaten en genieten van de natuur.

Step into our green world!

Groen buitenlokaal

In een 'tijdelijke boomkwekerij' op de Kop van de Zuidas in Amsterdam kunnen omwonenden en andere bezoekers zien wat groen en bomen doen voor een wijk. Vanuit educatieve gedachte is op een braakliggend terrein tussen de RAI en snelweg A10 door buurtkinderen een Bomentuin aangeplant, met bomen die verder worden opgekweekt om over enkele jaren hun bestemming te krijgen in de laanstructuren van de Zuidas. Er zijn ontmoetingsplaatsen met boomstambanken, picknickplekken voor de buurtbewoners en natuurlijke speelelementen voor de kinderen, waaronder een heuse klimboom. Om de betrokkenheid van buurtbewoners bij het openbaar groen te vergroten, worden in de Bomentuin uiteenlopende activiteiten georganiseerd voor de buurt. Basisscholen bezoeken de Bomentuin om kinderen meer te leren over bomen in een speciaal daarvoor aangelegd buitenlokaal. Elk van deze scholen krijgt een 'eigen boom' die over enkele jaren verhuist naar een plekje in de stad. Boomkwekerij Ebben leverde voor deze bijzondere tuin klimaatbomen, fruitbomen en fruitheesters. Meer informatie op www.zuidasgroeit.nl.

Project:	Bomentuin Zuidas Amsterdam
Oppervlakte:	0,49 hectare
Ontwerp:	Hoek Hoveniers, Voorhout
Opdrachtgever:	Ontwikkelbedrijf Gemeente Amsterdam (OGA)
Beplanting:	Boomkwekerij Ebben, Martien Mantje Onder meer <i>Amelanchier lamarckii</i> , <i>Celtis australis</i> , <i>Corylus avellana</i> , <i>Diospyros kaki</i> , <i>Gleditsia triacanthos</i> 'Skyline', <i>Phellodendron amurense</i> , <i>Tetradium daniellii</i> , <i>Tilia americana</i> 'Redmond', <i>Ulmus</i> 'Triumph', <i>Zelkova serrata</i> 'Flekova'
Aanleg/onderhoud:	Combinatie Zuidas Groeit, bestaande uit Hoek Hoveniers in Voorhout, Cobra Boomadviseurs en Boomkwekerij Ebben in Cuijk

Ready, steady, go!

Een greep uit de bijzondere soorten die door Ebben tot grote exemplaren zijn opgekweekt, klaar voor aanplant op die ene bijzondere plek in de openbare ruimte:

Acer opalus - *Acer palmatum* 'Bloodgood' - *Acer rubrum* 'Somerset' - *Albizia julibrissin* 'Ombrella' - *Cornus kousa* 'Satomi' - *Elaeagnus commutata* 'Zempin' - *Juglans nigra* - *Malus toringo* var. *sargentii* - *Quercus cerris* 'Marvellous' - *Toona sinensis*

Ailanthus altissima 'Purple Dragon'

Boomkwekerij Ebben heeft de roodbladige hemelboom als meerstammige aangeplant. Deze variëteit kan tot twintig meter hoog worden, heeft prachtig roodbruin blad en pronkt - in tegenstelling tot de hoofdsoort - in augustus al met glanzend rode vleugelvruchten. *Ailanthus* vormt een prachtige meerstammige boom met decoratieve stammen en een transparante, brede kroon.

Uniek dakpark in oude stadshaven van Rotterdam

Bovenop een winkelboulevard van 25.000 m² in Rotterdam West is één van de grootste dakparken van Nederland gerealiseerd: Dakpark Rotterdam. Op het dak van het winkelcentrum is over een lengte van één kilometer met een breedte van 80 meter een grondlaag van 1,5 meter dikte aangebracht om plaats te bieden aan een bijzonder stadspark. Grote bomen, grasweides, een speeltuin, een buurttuin en een mediterrane tuin met oranje bieden de wijkbewoners een heerlijke plek om te recreëren en elkaar te ontmoeten. En om te genieten van een schitterend uitzicht over stad en haven. Uniek voor het dakpark is de vormgeving met water. De hoofdpaden worden geflankeerd door waterlijnen en er zijn op het dak zeventig meter lange en zeven meter brede watertrappen aangelegd. Het dakpark ligt in deelgemeente Delfshaven, stadshavengebied Merwe/Vierhavens. De omwonenden van het park zijn door buro Sant en Co op een intensieve manier betrokken bij de planvorming en krijgen een belangrijke rol bij het beheer en onderhoud van het dakpark. Zo wordt het een park voor en door bewoners! Dakpark Rotterdam verbindt wonen, winkelen, werken, onderwijs, cultuur en recreatie op een unieke manier. Bovendien dient het project als waterkering

in de vorm van een dijk die het gebied beschermt tegen het water. De bomen die door Boomkwekerij Ebben werden geleverd zijn bijna allemaal meerstammig, waaronder een aantal monumentale exemplaren. Er is gekozen voor een gevarieerd sortiment met kleuraccenten in alle seizoenen. Meer informatie op: www.dakparkrotterdam.nl.

Project:	Vierhavenpark Rotterdam
Oppervlakte:	8 hectare
Opdrachtgever:	Gemeente Rotterdam
Ontwerp:	Buro Sant en Co, Den Haag
Techniek:	Verankering van de bomen met staalmatten
Beplanting:	Boomkwekerij Ebben, Toon Ebben Onder meer <i>Acer platanoides</i> 'Royal Red', <i>Acer rubrum</i> 'Franksred', <i>Albizia julibrissin</i> , <i>Cedrus libani</i> 'Glauca', <i>Cydonia oblonga</i> , <i>Fagus sylvatica</i> 'Riversii', <i>Magnolia</i> 'Heaven Scent', <i>Prunus maackii</i> 'Amber Beauty', <i>Prunus padus</i> 'Colorata', <i>Pterocarya stenoptera</i>
Aanleg:	Gemeente Rotterdam

De *Quercus alba*, *bicolor*, *imbricaria*, *phellos* en *macrocarpa* voelen zich bijna overal ter wereld thuis. Deze eikensoorten gedijen prima in bodems met pH 5.0 - 7.5 en in klimaatzones 4 - 8 en zijn daardoor wereldwijd breed toepasbaar.

Noord-Amerika

Nursery State Oregon

Waar kun je beter inspiratie opdoen voor de uitbreiding van het bomensortiment dan in 'Nursery State Oregon'? Op de vruchtbare gronden in de langgerekte boomkwekersvallei nabij Portland konden we ons kwekershart ophalen. Waarna we via New York ook in Toronto ons licht hebben opgestoken.

Ulmus 'Frontier' zal komend najaar dankzij zijn schitterende rode herfstkleur niet ongezien blijven.

Een uitstekende resistentie tegen iepziekte kenmerkt de *Ulmus 'Triumph'*. En evenals de *Ulmus 'Frontier'* is deze iep op eigen wortel via stek goed te vermeerderen.

De karakteristieke *Acer griseum*, *Heptacodium* en *Hydrangea* verdienen zeker een plek als meerstammige solitair.

Een nieuwe selectie van de doodsbenederenboom bij J. Frank Schmidt Wholesale Tree Growers: *Gymnocladus dioica 'Espresso-JFS'*. Een inheemse soort van Amerikaanse en Canadese bodem, die in de natuur slechts beperkt voorkomt. Afgelopen seizoen bewees deze Kentucky Coffeetree overzees zijn succes: een Canadese collega verkocht maar liefst 9000 zaailingen voor toepassingen als straatboom in het openbaar groen.

“Het pallet aan kustbeplanting biedt eigenlijk alle mogelijkheden”

“Ik ben altijd gefascineerd geweest door de kustflora. Wanneer ik voet aan land zet op een vreemde bestemming begint mijn ontdekkingsreis langs de kust met haar specifieke beplanting.” Aan het woord is tuin- en landschapsarchitect Dominique Eeman, gespecialiseerd in kustbeplanting en in zijn tuinontwerpen steeds weer op zoek naar het 'blote voeten gevoel'.

Eeman studeerde aan de tuinbouwschool in het Vlaamse Melle bij Gent en vertrok in het laatste jaar van zijn studie voor een stage van negen maanden naar Toulon in Zuid-Frankrijk. Daar werkte hij bij een groot aannemersbureau aan het uitwerken en begeleiden van omvangrijke stadsprojecten en golfterreinen. Na die stage en zijn afstuderen bleef Eeman nog twee jaar aan de slag bij het bedrijf. “In Toulon werkten we aan projecten direct gesitueerd aan het zeefront. Ik heb daar veel opgestoken over mediterrane kustbeplanting. Maar de fascinatie voor deze beplantingssoort begon al veel eerder. In mijn jeugd bracht ik alle vrije tijd door aan of op zee. Mijn familie had een buitenverblijf in Knokke en in de zomer gingen we altijd met de zeilboot op reis naar Nederland, Duitsland en Scandinavië. Ik was gefascineerd door de kustflora en de natuur op de plekken waar we kwamen. De zee en de kust met haar specifieke beplanting zijn voor mij een kader

geweest voor aangename omstandigheden. En dat is nog steeds zo.” Momenteel runt de tuin- en landschapsarchitect zijn eigen ontwerp bureau, dat zich toespitst op het ontwerpen van tuinen in het hogere segment, grotendeels gesitueerd in de chique badstad Knokke.

Experimenteren met kustbeplanting

Eeman experimenteert in zijn eigen tuin in het Belgische Leffinge graag met nieuwe soorten kustbeplanting die hij op uiteenlopende plekken tegenkomt. Wanneer hij voet aan land zet op een vreemde bestemming gaan de eerste stappen richting boekwinkel. Daar worden boeken gekocht over de lokale flora en begint de ontdekkingsreis langs de kust. “Zo is de flora op de eilanden van Pantagonië enorm boeiend”, vertelt de ontwerper enthousiast. “Onder de meest extreme omstandigheden groeien daar zeer bijzondere planten. Een persoonlijke ontdekking is bijvoorbeeld de *Drymis winteri*, de Chileense peperboom. Kom ik tijdens mijn reizen een nieuwe soort tegen en heb ik die met behulp van de boeken geïdentificeerd, dan is er altijd wel een gepassioneerde kweker te vinden die de soort heeft. Om te kijken of de plant in ons klimaat wil aanslaan, zet ik die eerst in mijn eigen tuin in Leffinge. Heeft de soort zich daar bewezen, dan pas ik hem toe in mijn ontwerpen. Jaarlijks bezoek ik ook de barre kust van Bretagne om daar inspiratie op te doen.”

Blote voeten gevoel

Kenmerkend voor de ontwerpen van Eeman zijn de symbiose van huis en tuin, het bijzondere materiaalgebruik en een boeiend lijnenspel door onder meer vormsnoei. Zo'n tachtig procent van zijn tuinontwerpen situeren zich aan de kust van België, Frankrijk en Nederland, en een enkele in Marokko. Eeman: “Ik ontwerp veelal tuinen in het hogere segment, waardoor de eisen ook hoog liggen. De tuin moet er jaarrond perfect uitzien, met als uitschieters de vakantieperiodes. Ik maak veel tuinen voor buitenverblijven. In de voorjaars-, zomer- en kerstvakantie zijn de bewoners dan aanwezig en moet de tuin extra mooi zijn.

“Aan de barre kust van Bretagne vind ik veel inspiratie”

Na het eerste contact met de opdrachtgever om de wensen en eisen in beeld te krijgen, verken ik de omgeving. Welke bomen staan er? Wat zijn de wind-, bodem- en vochtomstandigheden? Wat wil er groeien? Bij het maken van het ontwerp zoek ik vervolgens naar een symbiose tussen de architectuur van het huis en de vormgeving van de tuin. Huis en tuin moeten één geheel vormen, binnen en buiten moeten vloeiend in elkaar overlopen. Verder moet de tuin uiteraard op lange termijn te handhaven zijn. Natuurlijke materialen waaronder hout, natuursteen en siergrassen maken het kustplaatje uiteindelijk compleet. “Die natuurlijke materialen versterken het ‘blote voeten gevoel’ dat zo bepalend is voor de kust en de vakantiesfeer.”

Natuurlijke omgeving binnen brengen

Eén van de bijzondere tuinen die Eeman realiseerde is gelegen aan de rand van natuurreservaat ‘Het Zwin’ tussen Cadzand en Knokke. Een zilt slik- en schorregebied overgaand in duinen die doorbroken worden door een zogenaamde slufte: een doorbraak in de duinen waardoor bij vloed het zoute water het reservaat binnendringt. Bij uitzonderlijk hoge waterstanden loopt zelfs het hele gebied onder water. “De villa en tuin grenzen aan de prachtige natuur van Het Zwin en aan een surfclub”, vertelt Eeman. “Enerzijds wilden de bewoners privacy, beschutting en een perfecte afwerking. Tegelijkertijd wilden ze het uitzicht op de natuur behouden en de natuurlijke omgeving als het ware de tuin binnen brengen. Vanuit die gedachte hebben we om de tuin een gordel van verschillende heesters aangelegd, gesnoeid in een wolkvorm met lage en hoge delen. De wolk bestaat uit *Elaeagnus x ebbingei*, *Elaeagnus angustifolia*, *Osmanthus heterophyllus*, *Ligustrum vulgare*, *Rosa canina*, *Prunus spinosa* en *Hippophae rhamnoides*. De heesters groeien door elkaar heen, waardoor het geheel een prachtige schakering van grijs en groen blad oplevert. Een deel van de gebruikte soorten komt oorspronkelijk in het gebied voor en is perfect te snoeien. Na de aanleg ontdekten we dat de Hippophae - die van nature gedrongen groeit - door het water geven extreem goed gedijt. Inmiddels is het een prachtige meerstammige boom van zo’n zes meter hoog. Op strategische plaatsen in de wolk laten we dat beeld nu bewust ontstaan en wordt deze heester niet meegesnoeid met de rest.”

De uitdaging van de beperking

“Op basis van de kennis die ik in Toulon heb opgedaan, werk ik veel met mediterrane planten. Veel van deze soorten gedijen door het mildere zeeklimaat ook goed aan de Belgische kust. Natuurlijk kan er wel wat vorstschade ontstaan, maar in de lente wordt dat weer ingehaald door de snelle regeneratie. Verder pas ik veel vormsnoei toe. Ook dat is aan de kust goed te doen, mits je een sterk sortiment gebruikt dat onder extreme omstandigheden wil groeien én goed te snoeien is.” Eeman geeft aan dat het telkens weer een boeiende uitdaging is om in de beperkingen van de omstandigheden aan de kust, creatief te zijn in de toepassing van beplanting en andere materialen. “Ik zoek en experimenteer, waarbij het resultaat vaak ook voor mij verrassend is en nieuwe toepassingen oplevert. Eigenlijk is alles mogelijk aan de kust. Van een formele kasteeltuin tot een bloeiende cottagetuin. Zo is mijn eigen tuin - op vier kilometer van de zee - in de zomer één bloemenzee van *Lavatera*, *Sedum*, *Gaura*, *Euphorbia*, *Geranium*, *Malva*, *Phlomis*, *Lavandula*, *Salvia*, *Stachys*, *Rosmarinus* en mijn lievelingsplant de *Cistus*.”

Cistus groeit en bloeit onder de meest schrale omstandigheden

Achtergrond

Stedelijke transformatie

Het herontwikkelen van vergeten hoekjes heeft een wezenlijke, positieve impact op de kwaliteit, uitstraling en beleving van de gehele stad

Vondelparkje, Nijmegen

Het Nijmeegse spoor vormde een barrière in de stad. Door ontwikkeling van de naastgelegen gebieden betrok de gemeente het spoorgebied bij het centrum. Een braakliggend terrein van 3.800 m² werd in samenspraak met de omwonenden omgevormd tot 'Het Vondelparkje'. De sobere materialen zoals betonnen elementen, gazon en Chinese vernisbomen (*Koelreuteria paniculata*) blijken uiterst duurzaam te zijn.

Kansen in de crisis

Nu aan de bouwwoede van de jaren tachtig, negentig en het begin van dit millennium door de stagnerende economie een einde is gekomen, brengen veel ontwikkelingsplannen het niet tot de uitvoeringsfase. Bouwprojecten liggen stil en gemeenten zien zich gedwongen de hand op de knip te houden. Toch biedt de recessie ook ruimte voor nieuwe initiatieven en een andere manier van denken.

Decennialang is er weinig oog geweest voor oude stadsdelen, industriegebieden en de 'vergeten hoekjes' in de stad. Veel van deze stedelijke gebieden zijn verrommeld door kleine of grotere aanpassingen en toevoegingen, waardoor het beeld dat inmiddels is ontstaan weinig krachtig is. Via herontwikkeling krijgen de vergeten gebieden op veel plekken nu langzaam weer de allure die ze verdienen, en meerwaarde voor de buurt en stad. In Amsterdam bijvoorbeeld werden in de afgelopen tien jaar veel kleine, oude stadsdelen ingericht als zogenaamd postzegelpark.

De praktijk leert dat herontwikkelingsprojecten waarbij de omwonenden en buurtomnemers vanaf het begin in het planproces betrokken worden, de meeste draagkracht hebben en daarmee ook de hoogste kans van slagen. Schoolvoorbeeld daarvan is de High-Line in New York. Het was dankzij de

actieve lobby van de buurtbewoners dat dit gebied via stedelijke herontwikkeling werd omgetoverd tot een prachtig park.

Openbaar groen speelt bij de herinrichting een cruciale rol. Bomen en overige beplanting zijn immers belangrijke sfeerbepalers en creëren beleving op plekken die jarenlang een ondergeschoven kindje zijn geweest of die door 'wildgroei' lastig beheerbaar zijn geworden. Belangrijk aspect daarbij is de kwaliteit van herinrichting. Hoewel de financiële middelen die gemeenten tot hun beschikking hebben om projecten vorm te geven steeds beperkter zijn, betekent dat niet dat kwaliteit niet haalbaar zou zijn. Sterker nog, juist door te kiezen voor hoogwaardige, toekomstvast beplanting is uiteindelijk veel geld te besparen. Met sobere of minder materialen is uitstekend een kwalitatieve en duurzame herinrichting te bewerkstelligen - mits er duidelijke keuzes worden gemaakt en accenten worden bepaald. Daarin moet het beheer en onderhoud direct worden meegenomen, zodat het gebied in de toekomst niet opnieuw ten prooi valt aan verrommeling. Zo kan het planten van één of enkele grotere maten bomen, een forse besparing op de uiteindelijke beheerkosten betekenen. Deze bomen zijn op de kwekerij al begeleid en behoeven weinig of geen begeleidingssnoei meer. Bovendien is één grote boom, die in aanschaf ten opzichte van een grote hoeveelheid kleine bomen een aanzienlijke kostenbesparing kan opleveren, vaak meer bepalend voor het beeld.

Schieblock, Rotterdam

In het stadscentrum van Rotterdam is op particulier initiatief een vijfjarenplan ontwikkeld voor de tijdelijke transformatie van een bijzonder kantoorgebouw tot stadslaboratorium 'Het Schieblock'. In dit gebouw wordt door architectenbureau ZUS en projectontwikkelaars CODUM interdisciplinair gewerkt aan nieuwe manieren om de stad te transformeren, onder andere door op het gebouw een bijzondere daktuin te realiseren. Deze zogenaamde DakAkker won in 2012 de Green Building Award.

Bartokpark, Arnhem

De Gemeente Arnhem richt jaarlijks één of twee braakliggende stukken grond tijdelijk in met de 'Reizende Tuinen'. De tuinen wordt ingericht als speelplaats, ontmoetingsplaats of als buurttuin. Aanleg van deze tuinen gebeurt in nauw overleg met de omwonenden. Het Bartok Park is ingericht met 'afvalmaterialen' van de Veluwe, zoals verwijderde berken en grove dennen, en afgeplagde heide.

De 10 mooiste... HERFSTKLEUREN

Acer rubrum 'Franksred'

NL: Rode esdoorn
EN: Franksred red maple
DE: Rot-Ahorn
FR: Érable rouge

Vorm: piramidale, dichte kroon

Hoogte: 12 - 15 m

Breedte: 9 - 11 m

Plaats: zonnig tot halfschaduw, windbeschermt

Zone: 4B - 8

Bodem: doorlatend, vochtig, pH 5.4 - 7.8

Toepassing: straat, laan, plein, park, verdraagt open verharding

Lente: rode bloei op het kale hout, groen blad

Zomer: groen blad, onderzijde blauwgroen

Herfst: rood blad, rode vleugelvruchten

Winter: roodbruine twijgen, grijze bast

Amelanchier lamarckii

NL: Amerikaans krentenboompje
EN: Juneberry
DE: Kupfer-Felsenbirne
FR: Amélanchier d'Amérique

Vorm: vaasvormige, halfopen kroon

Hoogte: 6 - 9 m

Breedte: 5 - 8 m

Plaats: zonnig tot halfschaduw, verdraagt (zee-)wind en strooizout

Zone: 4 - 9

Bodem: doorlatend, pH 5.6 - 7.5

Toepassing: groenstrook, kustgebied, park, tuin, verdraagt open verharding

Lente: witte bloei op het kale hout, bronsrood blad

Zomer: groen blad, groene vruchten

Herfst: oranje-rood blad, roodviolet vruchten

Winter: zilverbruine twijgen, grijze bast

Cercidiphyllum japonicum

NL: Katsuraboom
EN: Katsura tree
DE: Kuchenbaum, Katsurabaum
FR: Katsura, arbre caramel

Vorm: eironde, dichte kroon

Hoogte: 10 - 15 m

Breedte: 6 - 12 m

Plaats: zonnig, beschermt

Zone: 4B - 8

Bodem: vochthoudend, leemhoudend, open, pH 4.5 - 7.5

Toepassing: straat, laan, park, tuin, verdraagt open verharding

Lente: rood blad, rode bloei

Zomer: groen blad, uitlopend blad rood

Herfst: oranje/roze blad, violetbruine vruchten

Winter: roodbruine twijgen, grijze bast, afbladderend in stroken

Ginkgo biloba

NL: Japanse notenboom
EN: Maidenhair tree
DE: Fächerblattbaum
FR: Arbre aux quarante écus

Vorm: piramidale, open kroon

Hoogte: 15 - 20 m

Breedte: 8 - 12 m

Plaats: zonnig, verdraagt hitte

Zone: 3 - 8A

Bodem: doorlatend, diep doorwortelbaar, pH 6.2 - 7.7

Toepassing: straat, plein, park, tuin, verdraagt luchtverontreiniging en verharding

Lente: lichtgroen blad, geurende, groene bloei

Zomer: lichtgroen blad

Herfst: goudgeel blad, gele vruchten

Winter: bruine twijgen, geelgroene bast

Liquidambar styraciflua 'Worplesdon'

NL: Amberboom
EN: Sweet gum
DE: Guldenbaum
FR: Copalme d'Amérique

Vorm: breed piramidale, halfopen kroon

Hoogte: 12 - 15 m

Breedte: 8 - 12 m

Plaats: zonnig tot halfschaduw, windbeschermt

Zone: 5 - 10

Bodem: leemhoudend, kalkarm, vochthoudend, doorlatend, pH 5.0 - 7.5

Toepassing: brede straat, laan, plein, park, verdraagt luchtverontreiniging en verharding, drachtplant

Lente: groen blad, groene bloei

Zomer: groen blad

Herfst: violet blad, groenbruine vruchten

Winter: roodbruine twijgen, gladde, grijze bast, bruine vruchten

Liriodendron tulipifera

NL: Tulpenboom
EN: Tulip tree
DE: Amerikanischer Tulpenbaum
FR: Tulipier de Virginie

Vorm: ovale, halfopen kroon

Hoogte: 20 - 25 m

Breedte: 10 - 15 m

Plaats: zonnig, beschermt

Zone: 5 - 9

Bodem: humeus, kalkarm, doorlatend, pH 4.5 - 6.5

Toepassing: brede straat, laan, plein, park, verdraagt luchtverontreiniging en verharding

Lente: groen blad, geelgroene bloei

Zomer: groen blad

Herfst: geel blad, bruine vruchten

Winter: roodbruine twijgen, lichtgrijze bast

Nyssa sylvatica

NL: Zwarte tupeloboom
EN: Black tupelo,
DE: Wald Tupelob-
baum
FR: Gommier noir, toupélo

Vorm: piramidale, halfopen kroon

Hoogte: 15 - 20 m

Breedte: 8 - 12 m

Plaats: zonnig tot halfschaduw, windbeschermt

Zone: 4 - 9

Bodem: vochthoudend, kalkarm, pH 4.5 - 6.0

Toepassing: park, grote tuin, groenstrook

Lente: groen blad, geelgroene bloei

Zomer: groen blad

Herfst: rood blad, blauwzwarte vruchten

Winter: groenbruine twijgen, donkergrijze, gegroefde bast

Prunus serrulata 'Royal Burgundy'

NL: Japanse sierkers
EN: Ornamental cherry
DE: Rotblättrige Nelkenkirsche
FR: Cerisier du Japon

Vorm: breed vaasvormige, open kroon

Hoogte: 8 - 10 m

Breedte: 8 - 10 m

Plaats: windbeschermt, zonnig

Zone: 5 - 8

Bodem: kalkhoudend, doorlatend, pH 5.5 - 8.0

Toepassing: brede straat, laan, plein, park, verdraagt luchtverontreiniging en verharding, drachtplant

Lente: violet blad, geurende, roze bloei

Zomer: violet blad

Herfst: rood blad, zwarte vruchten

Winter: bruine twijgen, roodbruine bast

Quercus coccinea 'Splendens'

NL: Scharlaken eik
EN: Scarlet oak
DE: Scharlach-Eiche
FR: Chêne écarlate, chêne cocciné

Vorm: breed ovale, halfopen kroon

Hoogte: 15 - 20 m

Breedte: 12 - 15 m

Plaats: zonnig, verdraagt strooizout

Zone: 5 - 8

Bodem: vochthoudend, kalkarm, pH 4.5 - 6.9

Toepassing: laan, park, groenstrook, verdraagt luchtverontreiniging

Lente: groen blad, gele katjes

Zomer: groen blad

Herfst: rood blad, bruine vruchten

Winter: bruin blad, geelbruine twijgen, donkergrijze, gegroefde bast

Taxodium distichum

NL: Moerascypres
EN: Bald cypress, swamp cypress
DE: Sumpfpypresse,
FR: Cyprès chauve

Vorm: piramidale, halfopen kroon

Hoogte: 15 - 20 m

Breedte: 6 - 14 m

Plaats: zonnig tot halfschaduw, verdraagt wind

Zone: 5 - 10

Bodem: vochtig tot nat, kalkarm, pH 4.5 - 7.0

Toepassing: brede straat, laan, park, verdraagt luchtverontreiniging en verharding

Lente: lichtgroene naalden

Zomer: lichtgroene naalden, groene kegels

Herfst: oranje naalden, bruine kegels

Winter: groene twijgen, roodbruine bast

Bomen over bomen

Met André Ebben

Camellia x *williamsii* 'André Ebben'

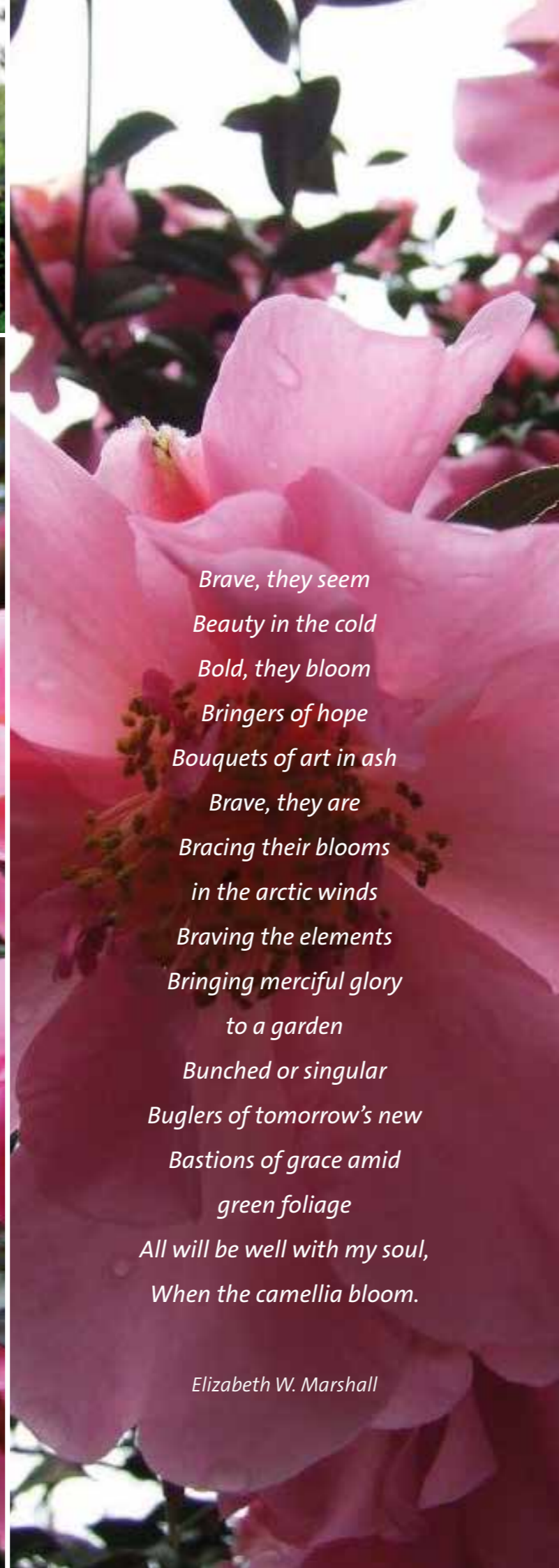
Pioenvormige camellia

In het voorjaar van 1966 ontdekte ik tussen een groep heesters in ons tuincentrum een soort die er heel anders uitzag dan de rest. Ik nam deze verstekeling mee naar huis om hem te determineren. Het bleek om een *Camellia* te gaan, maar niet om de welbekende *Camellia japonica* die men overal in tuinen plant. Het blad en de groeiwijze waren anders dan de Japanse camellia. Na verder onderzoek kwam ik erachter dat het om een *Camellia* x *williamsii* ging, een soort die van nature groeit in Afrika. Een interessante vondst, aangezien de herkomst al aangaf dat de soort veel winterharder is dan de Japanse camellia.

Ik stekte de plant in mijn eigen kas om te zien of vermeerderen mogelijk was. De stekjes bleken goed te wortelen en zaten al snel vol met bloemknoppen. Daarna heb ik ze uitgeplant in de volle grond om de hardheid te testen. Om welke cultivar het ging wist ik nog steeds niet, daarvoor moest de plant eerst gaan bloeien. In april openden de eerste knoppen zich en tot mijn verassing waren het halfgevulde, roze bloemen. De meeste camellia's hebben gevulde bloemen met als groot nadeel dat ze in een regenachtig voorjaar al rotten in de knop en de bloei daardoor vaak tegenvalt. Halfgevulde bloemen rotten niet, waardoor de bloei continu prachtig is.

Nog steeds wist ik niet met welke cultivar ik te maken had. Op de vele tentoonstellingen die ik bezocht kwam ik hem niet tegen. Wel las ik in een tijdschrift over de *Camellia* x *williamsii* 'Donation'. De beschrijving van deze cultivar kwam in bloei en blad overeen met mijn plant. De groeiwijze van de 'Donation' was echter compleet anders, namelijk breed spreidend.

Het exemplaar in mijn eigen tuin is nu een prachtige boom geworden van zes meter hoog met een smal piramidale groei. Dit in tegenstelling tot andere *Camellia*'s die allemaal brede, laagblijvende heesters vormen. Hij blijkt goed winterhard te zijn, maar moet wel beschermd worden aangeplant. Afgelopen winter heeft hij van de extreme kou te lijden gehad, maar ik heb hem teruggesnoeid en hij loopt weer heel mooi uit. Ik verheug mij ieder jaar weer op het moment dat de eerste bloemen opengaan, zo vroeg in april als er verder bijna niets bloeit. Dat is een wondermooi gezicht!

*Brave, they seem
Beauty in the cold
Bold, they bloom
Bringers of hope
Bouquets of art in ash
Brave, they are
Bracing their blooms
in the arctic winds
Braving the elements
Bringing merciful glory
to a garden
Bunched or singular
Buglers of tomorrow's new
Bastions of grace amid
green foliage
All will be well with my soul,
When the camellia bloom.*

Elizabeth W. Marshall

Enkele gedachten over de kwaliteit van het ontwerpen...

Op mijn reizen over de hele wereld namens de Europese regio van de International Federation for Landscape Architecture (IFLA Europe) heb ik dikwijls het voorrecht om op conferenties en seminars te mogen luisteren naar internationale, eigentijdse landschapsarchitecten van aanzien wanneer zij het woord voeren over de kwaliteit van het ontwerpen van een landschap.

Daarbij illustreren ze dan hun toespraak met een reeks indrukwekkende foto's en montages van door hen uitgevoerde opdrachten, vanaf de haalbaarheidsanalyse tot aan het moment dat de aanleg van start gaat. Ze laten geen detail onvermeld over de inspiratie, de theoretische onderbouwing en het minutieuze onderzoek dat is voorafgegaan aan de uiteindelijke, door de klant goedgekeurde ontwerpvoorstellen. In veel gevallen laat zo'n architect vervolgens zien hoe de werkzaamheden uiteindelijk zijn gerealiseerd en hoe het eindresultaat - het daadwerkelijk aangelegde project - eruitziet. Wat voor mij als gespecialiseerd landschapsbeheerder echter veel meer telt, is hoezeer de kwaliteit van dat bepaalde ontwerp nadien het oordeel van het publiek en het continu gebruik doorstaat. Op dit punt begint het verhaal dan ook vaak te stokken.

*Zal dit ooit te
duur worden om
te onderhouden?*

De tand des tijds doorstaan

Als professionals weten we allemaal dat landschap een proces is en geen product. Ook zijn wij als landschapsarchitecten ons er allemaal van bewust dat we, vanaf het moment dat we ons beroep voor het eerst zijn gaan uitoefenen, dagelijks te maken hebben met fundamentele factoren zoals klimaatverandering en de opwarming van de aarde, ondanks het feit dat deze thema's pas recentelijk hoog op de agenda van onze overheden zijn gekomen. Ik blijf me daarom enigszins verbazen over de hardnekkigheid van het onderliggende geloof dat de kwaliteit van het landschapsontwerp waar we het telkens over lijken te hebben enkel is vervat in de twee- en driedimensionale tekeningen, foto's en presentatiestukken die we de klant voorleggen. Natuurlijk, de ultieme toets van echte kwaliteit van elk ontwerp is niet hoe fraai het eruitziet op een stuk papier, of hoe erudiet de ontwerper de complexiteiten ervan aan de klant of andere belanghebbenden weet uit te leggen, maar hoe het ontwerp de tand des tijds zal doorstaan, hoe robuust het ontwerp is zodra het kan worden gebruikt door de beoogde doelgroep en hoe veerkrachtig en echt duurzaam het ontwerp is met het oog op de kosten en middelen die nodig zijn voor continu beheer en onderhoud. Dit zijn fundamentele aspecten die in overweging moeten worden genomen om de ware kwaliteit van een landschapsontwerp vast te stellen. En ze worden maar al te vaak buiten beschouwing gelaten.

Bij landschappen draait het allemaal om menselijke interactie en betrokkenheid

Als een internationaal gerenommeerd landschapsarchitect met een zeer respectabele staat van dienst een gehoor met droge ogen kan voorhouden dat het hem niet interesseert "wat er gebeurt zodra het ontwerp het kantoor verlaat", dan is dat niet alleen schokkend, ik vind het ronduit onverantwoord. Die uitspraak was een antwoord aan een nieuwsgierige student die meer wilde weten over de vraag hoe de kwaliteit van het ontwerpen optimaal zou kunnen worden beheerst tijdens de aanlegfase van een project. Wat de opdracht betrof die net aan de orde was gekomen, slaagde de spreker er niet in om aan te tonen hoezeer er in feite sprake was van een enorme 'kloof' tussen de minutieuze aandacht voor details bij het tot stand brengen van het ontwerp en het even belangrijke proces van de feitelijke aanleg. De grootste misser was echter hoe het team landschapsontwerpers aankeek tegen de bedoeling van het project zodra het voor het publiek geopend was. Eenvoudig gezegd: het project was niet goed doordacht en de gevolgen bleken catastrofaal. Hoewel dit voorbeeld wellicht een tikkeltje extreem is, mag dit niet onze boodschap zijn voor wie nu studeren om van landschapsarchitectuur later hun beroep te maken.

Ontwerpkwaliteit koppelen aan beheer en onderhoud

Veel vaker komt het voor dat - waar kapitaal is geïnvesteerd in landschapsontwerp en kwaliteit in het hele ontwerpproces is ingebouwd (van concept tot tenuitvoerlegging) - het initiële product over het algemeen van een hoog niveau is, zowel vanuit esthetisch oogpunt als voor wat betreft aandacht voor detail bij de aanleg. (Hoewel moet worden gezegd dat er vele plekken op de wereld zijn waar men niet beseft dat de diensten van de landschapsontwerper moeten worden aangehouden om te zorgen dat het oorspronkelijke ontwerp gedurende de volledige aanlegfase intact blijft.) Het is heel zorgwekkend om te moeten constateren dat er nog steeds sprake is van een bijna universeel gebrek aan begrip als het gaat om het beheren en onderhouden van landschappen. Hoe goed het ontwerp ook is en hoe hoog de lat ook is gelegd op het gebied van tenuitvoerlegging, aanleg en de gebruikte materialen, als de aandacht voor het detail niet wordt geëxtrapoleerd naar een navenant programma voor landschapsbeheer en landschapsonderhoud, zal de ontwerpkwaliteit het uiteindelijk laten afweten.

Vaak wordt er ten aanzien van de bouwkosten en kosten voor toekomstig onderhoud van gebouwen gesproken over 'levenscycluskosten'. Misschien is de aanhoudende schroom om deze levenscycluskosten ook mee te laten wegen bij landschapsontwerp te verklaren uit het gegeven dat landschap aan continue verandering onderhevig is en minder goed in termen van zulke kosten kan worden gevangen. Maar omdat het allerminst eenvoudig is, wil nog niet zeggen dat we het buiten beschouwing kunnen laten - integendeel zelfs. Elke landschaps- en tuinontwerper moet zich volkomen bewust zijn van de implicaties van wat ze hun klant en de toekomstige gebruikers van het project aandoen. Net zoals ze voor het project geschiedkundige, culturele, sociaaleconomische en geografische aspecten hebben laten meewegen, moeten ze hun voorstellen ook bezien in het licht van hoe ze verwachten dat hun conceptuele ideeën tot ontwikkeling worden gebracht en bekijken wat de implicaties van hun voorstellen zijn ten aanzien van kosten en middelen over de komende vijf, tien en vijftig jaar.

Kansen voor de toekomst

Zo heeft bijvoorbeeld in het Verenigd Koninkrijk de Heritage Lottery Fund (HLF) sinds 1994 enorme bedragen geïnvesteerd in openbare parken en open ruimten. Dit is sinds de oprichting van de HLF een van de meeste geslaagde vormen van investeringen van loterijopbrengsten gebleken, vooral omdat openbare parken en open ruimten gratis en in elk opzicht voor vrijwel iedereen toegankelijk zijn. Hoewel elke aanvraag voor financiering uit loterijopbrengsten voor parken vergezeld moet gaan van een tienjarenplan voor landschapsbeheer en -onderhoud wil deze succesvol zijn (en tien jaar is een betrekkelijk onbeduidende termijn vanuit het oogpunt van landschapsonwikkeling), kon men daarbij de recente mondiale financiële crisis niet voorzien. Openbare parken zijn geen wettelijke verplichting en zullen het in de slag om beperkte gemeentelijke geldpotjes daarom altijd afleggen tegen ziekenhuizen en scholen, hoe belangrijk die parken ook mogen zijn vanuit gezondheids- en educatief oogpunt. In elk geval kunnen zij die zich bekommeren om het voortdurende onderhoud van de parken terugvallen op een weloverwogen plan voor landschapsbeheer en -onderhoud en dienovereenkomstig een strategie formuleren hoe procedures optimaal kunnen worden aangepast en toegepast om te zorgen dat het geïnvesteerde kapitaal op de lange termijn geen weggegooid geld blijkt. Waar zulke plannen niet worden voorgelegd kan er geen tot weinig sprake zijn van een idee over hoe alles verder moet.

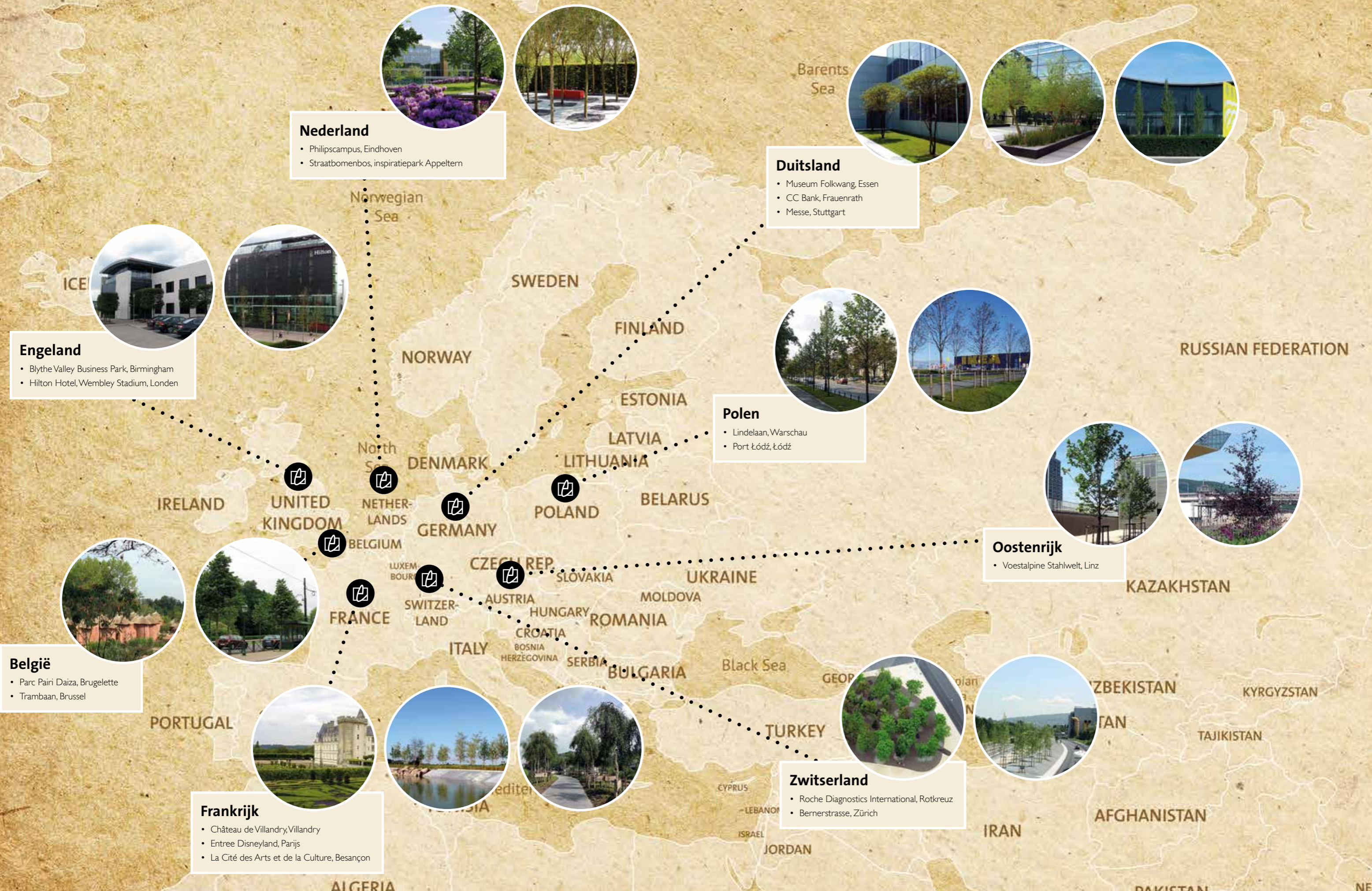
Inhoudelijke verbreding

Misschien moeten we daarom eens gaan nadenken over alle technieken die aan de universiteit worden onderwezen en bestudeerd. Ik wil niet suggereren dat er moet worden gesnoeid in het hele huidige complex van studies met betrekking tot de technische en esthetische aspecten van het ontwerpen, maar juist dat de opleiding inhoudelijk moet worden verbreed waardoor toekomstige beroepsbeoefenaars ten volle de implicaties beseffen van wat zij ontwerpen. Helaas lijkt het erop dat de meeste universiteiten deze essentiële zaken links laten liggen of er in elk geval weinig aandacht aan schenken. Vele scholen die ik gedurende en in het kader van mijn voorzitterschap van IFLA Europe heb mogen bezoeken, vinden mijn specifieke expertisegebied nog steeds ongewoon en soms zelfs een beetje eigenaardig. Dit is bijzonder zorgwekkend temeer omdat landschapsontwerpers een enorme impact hebben op het vormgeven en definiëren van onze leefomgeving. Daarmee gepaard gaat een grote verantwoordelijkheid om te zorgen dat hun ontwerpen voldoende compleetheid bezitten om de tijd te trotseren. Ontwerpen die voldoende dynamiek bezitten zodat toekomstige generaties deze kunnen aanpassen en toepassen in aansluiting op de eisen van hun specifieke levensstijlen en behoeften, maar die tegelijkertijd ook financieel kunnen worden opgebracht als het gaat om beheer en onderhoud. Niemand kan de toekomst met enige mate van nauwkeurigheid voorspellen, maar we kunnen in elk geval erkennen dat de implicaties van de huidige landschapsarchitectuur en het huidige landschapsontwerp geen kleine aangelegenheid is.

Nigel Thorne
MSc FRSA FIHort Intl, ASLA FLI PPLI
Consulterend landschapsarchitect
President, IFLA Europe

Internationale projecten

Nederland

- Philipscampus, Eindhoven
- Straatbomenbos, inspiratiepark Appeltern

Duitsland

- Museum Folkwang, Essen
- CC Bank, Frauenrath
- Messe, Stuttgart

Engeland

- Blythe Valley Business Park, Birmingham
- Hilton Hotel, Wembley Stadium, Londen

Polen

- Lindelaan, Warschau
- Port Łódź, Łódź

Oostenrijk

- Voestalpine Stahlwelt, Linz

België

- Parc Pairi Daiza, Brugelette
- Trambaan, Brussel

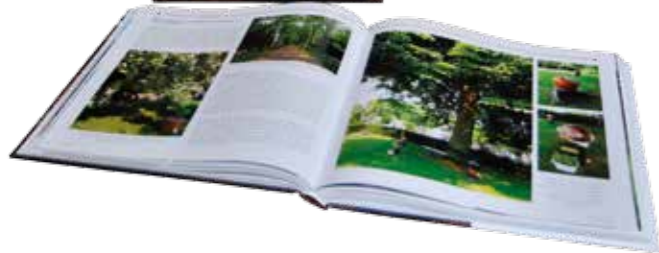
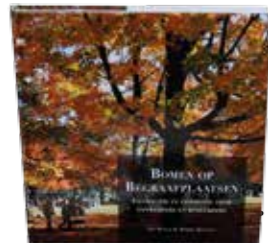
Zwitserland

- Roche Diagnostics International, Rotkreuz
- Bernerstrasse, Zürich

Frankrijk

- Château de Villandry, Villandry
- Entree Disneyland, Parijs
- La Cité des Arts et de la Culture, Besançon

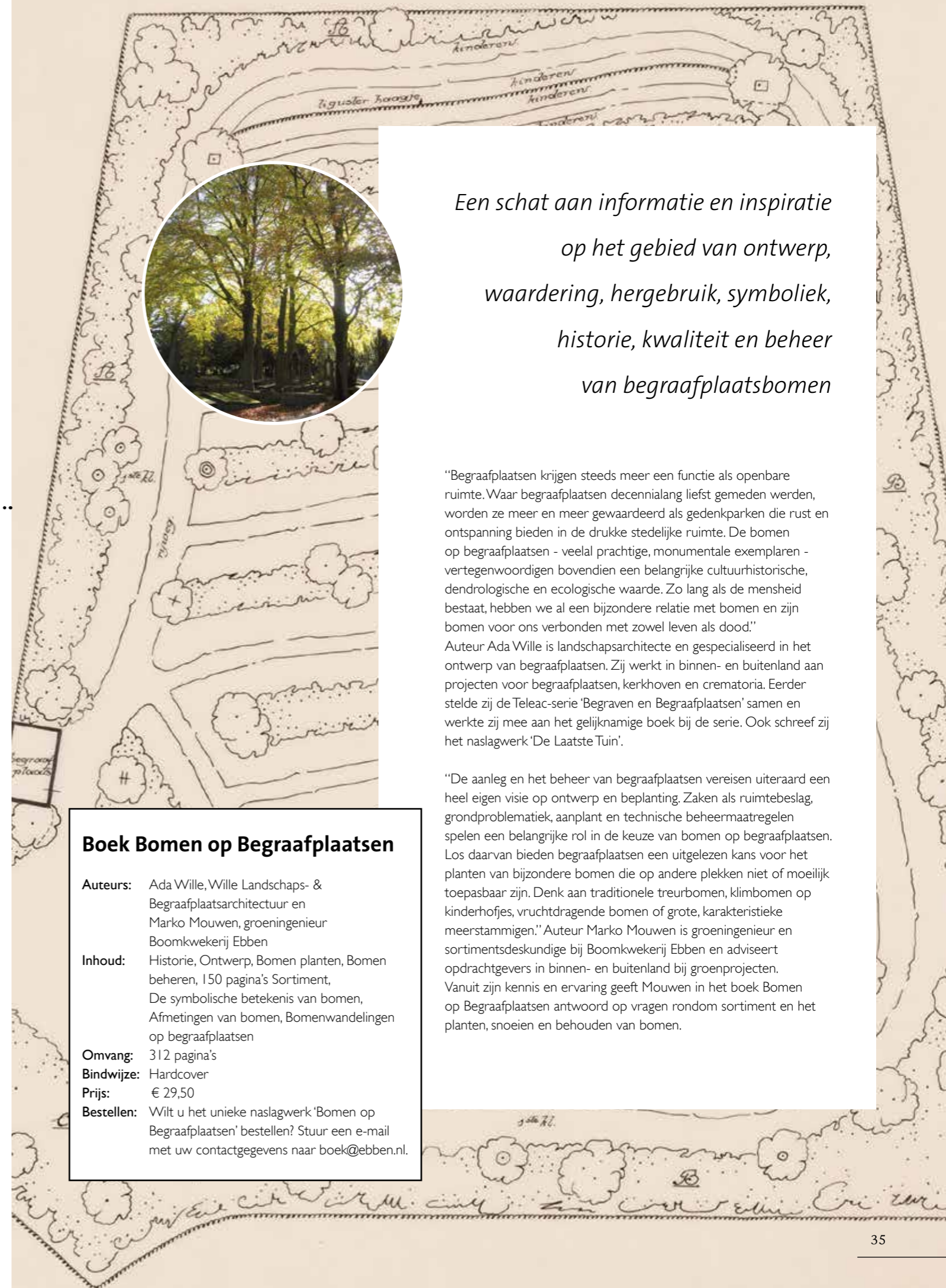
Unieke informatie- en inspiratiebron voor beheerders en ontwerpers

In het voorjaar van 2013 lanceerden Wille Landschaps- & Begraafplaatsarchitectuur en Boomkwekerij Ebben het boek *Bomen op Begraafplaatsen*. Een ruim driehonderd pagina's tellend naslagwerk voor iedereen die zich bezighoudt met het ontwerp en beheer van begraafplaatsen in Nederland en België. Het boek werd officieel gepresenteerd in het Ebben Inspyrium tijdens een symposium voor beheerders, ontwerpers en andere geïnteresseerden uit de groenbranche.

“Het is er eindelijk! Dat unieke boek over die bijzondere en monumentale bomen op onze stille oases.”

Wim Zaalberg, oud-consulent LOB

Een schat aan informatie en inspiratie op het gebied van ontwerp, waardering, hergebruik, symboliek, historie, kwaliteit en beheer van begraafplaatsbomen

“Begraafplaatsen krijgen steeds meer een functie als openbare ruimte. Waar begraafplaatsen decennialang liefst gemeden werden, worden ze meer en meer gewaardeerd als gedenkparken die rust en ontspanning bieden in de drukke stedelijke ruimte. De bomen op begraafplaatsen - veelal prachtige, monumentale exemplaren - vertegenwoordigen bovendien een belangrijke cultuurhistorische, dendrologische en ecologische waarde. Zo lang als de mensheid bestaat, hebben we al een bijzondere relatie met bomen en zijn bomen voor ons verbonden met zowel leven als dood.”
Auteur Ada Wille is landschapsarchitecte en gespecialiseerd in het ontwerp van begraafplaatsen. Zij werkt in binnen- en buitenland aan projecten voor begraafplaatsen, kerkhoven en crematoria. Eerder stelde zij de Teleac-serie 'Begraven en Begraafplaatsen' samen en werkte zij mee aan het gelijknamige boek bij de serie. Ook schreef zij het naslagwerk 'De Laatste Tuin'.

“De aanleg en het beheer van begraafplaatsen vereisen uiteraard een heel eigen visie op ontwerp en beplanting. Zaken als ruimtebeslag, grondproblematiek, aanplant en technische beheermaatregelen spelen een belangrijke rol in de keuze van bomen op begraafplaatsen. Los daarvan bieden begraafplaatsen een uitgelezen kans voor het planten van bijzondere bomen die op andere plekken niet of moeilijk toepasbaar zijn. Denk aan traditionele treurbomen, klimbomen op kindertuinen, vruchtdragende bomen of grote, karakteristieke meerstammigen.” Auteur Marko Mouwen is groeningenieur en sortimentsdeskundige bij Boomkwekerij Ebben en adviseert opdrachtgevers in binnen- en buitenland bij groenprojecten. Vanuit zijn kennis en ervaring geeft Mouwen in het boek *Bomen op Begraafplaatsen* antwoord op vragen rondom sortiment en het planten, snoeien en behouden van bomen.

Boek *Bomen op Begraafplaatsen*

- Auteurs:** Ada Wille, Wille Landschaps- & Begraafplaatsarchitectuur en Marko Mouwen, groeningenieur Boomkwekerij Ebben
- Inhoud:** Historie, Ontwerp, Bomen planten, Bomen beheren, 150 pagina's Sortiment, De symbolische betekenis van bomen, Afmetingen van bomen, Bomenwandelingen op begraafplaatsen
- Omvang:** 312 pagina's
- Bindwijze:** Hardcover
- Prijs:** € 29,50
- Bestellen:** Wilt u het unieke naslagwerk 'Bomen op Begraafplaatsen' bestellen? Stuur een e-mail met uw contactgegevens naar boek@ebben.nl.

12 meter hoog, 3 hectare oppervlakte
12.000 m² zonnepanelen
300 m² inpandige groene gevel
100% energieneutraal
Breem predicaat 'Outstanding'

Perfecte symbiose leidt tot ultieme landschappelijke inpassing

Op 13 september 2012 werd in Eersel de Venco Campus geopend, het meest duurzame gebouw van Europa. Eigenaren en oprichters van de Venco Groep Cor en Han van de Ven stelden zich ten doel om met de Venco Campus een internationaal kennis-, onderzoeks- en innovatiecentrum voor de pluimveehouderij neer te zetten.

Cor van de Ven is een visionair met een groen hart. Hij nam voor het ontwerp van het gebouw architect Bert Spierings in de arm, maar bracht zelf heel duidelijke ideeën in: "Het moest een gebouw worden in de vorm van een ei met een optimale inpassing in het landschap. Industriële gebouwen zijn veelal rechthoekig, met als resultaat dat de lange, rechte gevels het landschap aantasten. Een gebouw met gebogen gevels is veel minder dominant. Als je er langs loopt zie je immers maar een klein stukje gevel. Ik wilde bovendien dat het gebouw bijzonder duurzaam zou worden. Ons bedrijf heeft voor de pluimveesector talloze duurzame innovaties bedacht. Deze innovaties wilde ik integreren in de Venco Campus. Verder wilde ik bovenal een inspirerende werkomgeving creëren."

Kansen voor mens en natuur

Er waren nogal wat barrières te nemen voordat het plan ten uitvoer kon worden gebracht. De financierders zagen niets in een eivormig gebouw, omdat het bij verkoop te weinig zou opleveren. De duurzame, innovatieve toepassingen zijn zo nieuw dat ze niet te taxeren zijn. En het perceel waarop gebouwd mocht worden, was een smalle rechthoek; om het gewenste gebouw te realiseren moest de naastgelegen visclub een stukje van hun vijver opgeven. Van de Ven: "Dat had ik natuurlijk met de gemeente kunnen opnemen, maar dan was ik voorbij gegaan aan de gebruikers van dit gebied. Ons ontwerpteam was intussen uitgebreid met landschapsarchitect Jeroen Klerks en samen zijn we met de visclub gaan praten."

We hebben uitgelegd wat de implicaties zijn van een recht-hoekig gebouw voor het landschap en het uitzicht vanaf de visstek. Ons voorstel was het hele gebied op te kopen en een landschap te maken waarin gewerkt, geleefd en gerecreëerd kan worden. Door middel van een goede inpassing van het gebouw, gebiedseigen beplanting, natuurvriendelijke oevers van de vijver, een waterzuiveringssysteem en maatregelen voor vlinders, bijen, ijsvogels, nachtzwaluwen, vleermuizen en uilen. Het verlies van een stukje visvijver werd gecompenseerd door een clubgebouw voor de visclub. Uiteraard in de vorm van een ei." De visclub ging akkoord.

Gebogen lijnen zijn natuurlijke lijnen

Jeroen Klerks tekende voor het ontwerp van de buitenruimte. "Het landschappelijke ontwerp van het nieuwe Venco-gebouw is een gezamenlijk proces geweest, ik kan niet zeggen dat het uitsluitend van mijn hand is. Samen met opdrachtgever en architect pasten we het gebouw landschappelijk in. Met gebogen lijnen, want dat staat voor mij voor maximale inpassing. In de natuur kom je geen rechte lijn tegen. Het is een ontwerp geworden met lange bruggen, die eilanden in de visvijver verbinden. Er zijn plekken waar je kunt zitten en genieten van de omgeving. Ik heb zelfs enkele 'geheime' vlonders langs de waterkant ontworpen. Als de beplanting volgroeid is, zit je hier volkomen afgezonderd van het gebouw." Het zwarte gebouw van twaalf meter hoog met een oppervlakte van drie hectare valt op een wonderlijke manier samen met het landschap. Meerstammige bomen, grassen, kruidenmengsels en een rijke oeverbeplanting zorgen ook vlakbij het gebouw voor een grote natuurbeleving. De visvijver is verbonden met een helofytenfilter dat rondom het gebouw loopt. Deze vorm van waterzuivering levert duidelijk resultaat: het water wemelt van de vissen.

Geslaagd experiment

Toen het ontwerp van het gebouw en omringend landschap was afgerond en de eerste schop de grond in ging, werden de bomen geselecteerd. Cor en Han van de Ven bezochten samen met Jeroen Klerks boomkwekerij Ebben, waar ze onder deskundig advies van Marko Mouwen de soorten bepaalden en iedere boom zelf uitzochten. Van de Ven: "Marko liet ons de verschillende mogelijkheden zien en ik bond lintjes om de bomen die we verkozen. Dat was in de winter van 2012 en de bomen moesten in hetzelfde jaar in augustus worden geplant. Het bleek echter onmogelijk om de bomen in de zomer te rooien en op de plek van bestemming te plaatsen." In overleg met Ebben werden de bomen begin mei 'opgepot' op het terrein van de Venco Campus. In een laag goede grond van twee meter dik, met een beregeningsinstallatie. Iedere week kwam Ebben-medewerker Jan van Haren de conditie van de bomen checken. Jeroen Klerks: "We werden door vakgenoten voor gek verklaart om dit experiment, maar de bomen hebben het prima gedaan. Ze staan nu op hun uiteindelijke standplaats en er is slechts eentje doodgegaan. Dat is uitzonderlijk."

GREEN ID

Project: Venco Campus, Eersel, Nederland
Oppervlakte: 25 hectare
Ontwerp: Jeroen Klerks, Green Curve; Cor en Han van de Ven, Venco Groep; Bert Spierings, Van Lierop, Cuyper en Spierings Architecten
Beplanting: Boomkwekerij Ebben, Marko Mouwen
 Onder meer: *Acer x freemanii* 'Jeffersred' (syn. 'Autumn Blaze'), *Betula utilis* 'Doorenbos', *Cornus mas*, *Fraxinus excelsior* 'Geesink', *Prunus sargentii* 'Charles Sargent', *Viburnum opulus*
Aanleg: Van Beers Hoogeloon B.V. Strijbos Groen
Oplevering: september 2012

Gleditsia triacanthos 'Green Glory'

Glorieuze groeier

De herkomst van de valse Christusdoorn ligt in Noord-Amerika, waar de boom door de Cherokeees al gebruikt werd voor uiteenlopende toepassingen, dankzij zijn buigzame hout en medicinale werking. Tegenwoordig is de soort verspreid door Amerika, Europa en Azië te vinden en zijn er vele cultivars, geselecteerd op groeiwijze, bijzondere bladkleur of het ontbreken van de grote, roodbruine doorns op stam en takken, die kenmerkend zijn voor de hoofdsort.

Gleditsia's zijn grote bomen met transparante, lichtdoorlatende kronen. Ze lopen laat in het voorjaar uit met heldergroen, geveerd blad en bloeien eind mei met veel witgroene bloemen waar bijen op afkomen. Het herfstblad is prachtig goudgeel en valt pas laat in het najaar. De groei van de boom is over het algemeen grillig, door zigzaggende twijgen en een niet-doorgaande harttak.

De cultivar 'Green Glory' is een Amerikaanse selectie met een opgaande, dichte kroon en een goed doorgaande harttak. Deze boom is door zijn groeiwijze, de goede windbestendigheid en het ontbreken van doorns en vruchten een uitermate goede straatboom.

Standplaats

Gleditsia's vereisen een standplaats die ze de kans biedt om uitgebreid en diep te wortelen. Van nature groeien de bomen in rivierdalen, in het open landschap met een voedselrijke, vochthoudende bodem. De soort verdraagt echter ook meer extreme omstandigheden, zoals wind, droogte, strooizout en een standplaats in verharding. Dat maakt hem zeer geschikt voor het stedelijk klimaat.

GREEN ID

Botanisch: *Gleditsia triacanthos* 'Green Glory'
Familie: Caesalpiniaceae
Nederlands: Doornloze valse Christusdoorn
Engels: Thornless honey locust
Duits: Falscher Christusdom, Lederhülsenbaum
Frans: Févier d'Amérique sans épines

Vorm: piramidale tot eironde kroon, goed doorgaande harttak

Hoogte: 15 - 25 m

Breedte: 10 - 15 m

Standplaats: zonnig tot halfschaduw

Zone: 4 - 9

Bodem: vochthoudend, voedselrijk, doorlatend, kalkhoudend, verdraagt droogte en strooizout, pH 6.0 - 8.0

Toepassing: straat, laan, park, groenstrook, verdraagt verharding, drachtplant

Lente: heldergroen blad, geurende, witgroene bloei

Zomer: heldergroen blad

Herfst: goudgeel blad, geen vruchten

Winter: doornloze, olijfbroene twijgen, doornloze, zwartgrijze bast

*I hope that you too
 know the honey locust,
 the fragrance
 of those fountains;
 and I hope that you will pause
 to admire the slender trunk,
 the leaves, the holy seeds,
 the ground they grow from
 year after year*

Mary Oliver

Een landschap
 waarin gewerkt, geleefd
 en gerecreëerd
 kan worden

Ebben

Good to know

Zijn plastic bomen de toekomst?

Knappe koppen aan de Columbia University hebben een plastic ontwikkeld dat CO₂ uit de lucht kan opnemen. Dat doen bomen natuurlijk al zo'n slordige 385 miljoen jaren lang, maar kunstmatige bomen van dit plastic kunnen duizendmaal meer CO₂ opnemen dan een echte boom. De opgeslagen CO₂ kan bovendien weer worden vrijgemaakt en voor diverse doeleinden worden gebruikt. Zo kan de plastic boom zichzelf terugverdienen. Onderzoeker Klaus Lackner van de Columbia University werkt aan een prototype. Naar schatting zijn er 60 miljoen van deze bomen nodig om de ware groene longen van onze planeet bij te staan in de CO₂-reductie.

Visualisatie van een kunstmatige boom door Influx Studio, Parijs

*There is always something
to make you wonder in
the shape of a tree*

TREES OF THE WORLD - *Adansonia digitata*

De Baobab is een uitzonderlijke Afrikaanse boom. Hij kan meer dan duizend jaar oud worden en een stamomvang bereiken van maar liefst vijftig meter.

In Zimbabwe staat een uitgeholde Baobab die zo groot is dat er veertig mensen in kunnen staan.

De boom groeit in gebieden met extreme droogte. Hij overleeft dit door in het natte seizoen water op te slaan in zijn stam, die dan opzwellt tot bizarre dikte. Ook heeft de Baobab maar drie maanden per jaar bladeren, de overige negen maanden brengt hij bladerloos door. Door zijn vreemde uiterlijk lijkt het of de Baobab op zijn kop groeit met de wortels in de lucht. Volgens overlevering van het San-volk is de boom gestraft door de goden en vanuit de hemel op aarde gegooid, waar hij omgekeerd terecht kwam en verder groeide. In Afrika wordt de boom gebruikt als opslagplaats voor onder meer water. Wanneer de boom van bovenaf op een goede manier wordt uitgehold, gaat hij niet dood. Water dat in zo'n uitgeholde boom wordt opgeslagen blijft jarenlang goed.

De vruchten van de Baobab zien eruit als kokosnoten die met groen fluweel zijn bekleed. Deze vruchten bevatten talrijke zaden, bedekt met een poeder dat smaakt naar een mix van karamel, peren en grapefruit. Dit poeder is de bron van een ongelooflijke rijkdom aan vitamines en mineralen: vijftien keer meer vitamine C dan een granaatappel, vijf keer meer kalium dan bananen, drie keer meer antioxidanten dan bosbessen en drie keer meer calcium dan melk. Bovendien bevat het de acht essentiële aminozuren die ons lichaam nodig heeft.

ICARUS IN WORDING

Op pagina 2 en 3 van dit magazine is 'Icarus in wording' afgebeeld, een werk van kunstenaar Will Schropp: "Wanneer een idee, na soms vele schetsen, is uitgewerkt, zoek ik er het hout bij dat daar perfect op aansluit. De schoonheid van de vorm en het materiaal is belangrijk. Niet alleen de kleur of de nervatuur spelen een rol, maar ook de gevoelswaarde. Daarvoor is kennis van het hout belangrijk, én moet je weten hoe bomen in mythologie, sprookjes en literatuur voorkomen." Meer informatie: www.houtenbeelden.nl

Groene grachtengordel

In 2013 is het vierhonderd jaar geleden dat men begon met de bouw van de grachtengordel in Amsterdam. Een monumentaal gebied dat jaarlijks veel bezoekers trekt. In het kader van dit jubileum is een initiatief ontwikkeld door De Dakdokters, De Gezonde Stad en de Groene Grachten in samenwerking met de Gemeente Amsterdam. Het behelst de aanleg van daktuinen op honderd daken in de grachtengordel, die samen een natuurgebied moeten vormen van tienduizend vierkante meter. Dit natuurgebied zorgt voor isolatie, opvang van regenwater, verkoeling in de stad en een hogere biodiversiteit. Het komende jaar gaan de initiatiefnemers op zoek naar daken en naar sponsors om het project te financieren.

BOSCO VERTICALE

In Milaan - één van de sterkst vervuilde steden ter wereld - is een bijzonder project van architect Stefano Boeri gerealiseerd. Twee gigantische woontorens van 111 en 79 meter hoog zijn bekleed met negenhonderd bomen, in totaal zo'n tienduizend vierkante meter aan groen. Dit verticale bos zorgt voor een microklimaat, zodat het gebouw niet verwarmd en gekoeld hoeft te worden. De bomen filteren bovendien de CO₂ en het stof uit de lucht in het gebouw.

De habitat en habitus van een beplantingsadviseur

Je fascinatie voor groen, heeft die er altijd in gezeten?

"Absoluut. Hoewel ik ben opgegroeid in Den Haag heeft groen en de natuur me al van kinds af aan geboeid. Als klein jongetje bracht ik mijn zaterdagen door in de stadstuin van mijn opa, waar ik groente zaaide, bloemen plantte, de fruitbomen snoeide, noem maar op. Ik kon uren in die tuin doorbrengen. Toen ik wat ouder was, reisde ik half Nederland door om plantentuinen en arboreta te bezoeken. Dus besloot ik naar de Middelbare Tuinbouwschool en later de Rijks Hogeschool voor Tuin- en Landschapsinrichting te gaan waar ik cultuurtechniek studeerde. Vanuit de Middelbare Tuinbouwschool liep ik onder andere een half jaar stage in het Zuiderpark in Den Haag, waar de heer Doorenbos een unieke collectie bomen en heesters aanplante en labelde. Daar groeide mijn liefde voor het groene vak echt."

Nooit overwogen om met al die plantkennis zelf te gaan ontwerpen?

"Mijn kennis en ervaring in cultuurtechniek in combinatie met mijn passie voor beplanting - ik heb nog een herbarium van tienduizend planten - maakt dat ik me vooral thuis voel in een adviesrol voor landschapsarchitecten. Negentig procent van een plan wordt bepaald door de situatie, ligging, de bodem, het karakter van de locatie en het programma van eisen. Ik heb geen scheppend vermogen, of tenminste niet vanaf een blanco vel papier. Voor mij ligt de uitdaging vooral in het anticiperen op en vertalen van ideeën van architecten. Die wisselwerking vind ik fantastisch. Na mijn studie werkte ik zo'n twintig jaar bij Buys en van der Vliet Tuin- en Landschapsarchitecten, het huidige MTD Landschapsarchitecten. Daar kreeg ik als technisch medewerker de ruimte om alle facetten van het vak buiten het ontwerp zelf aan te pakken."

Vervolgens kwam je in de groene geluidsschermen terecht?

"Inderdaad. Ik wilde eens aan de andere kant van de tafel aan de slag en kreeg die kans als adviseur bij Mostert de Winter. Daar heb ik de complete ontwikkeling in geluidsschermen, sedumdaken en daktuinen mogen meemaken. Toen ik er begon stonden zij op het punt om groene geluidsschermen op de Nederlandse markt te brengen: natuurlijke hagen van wilgentakken tegen Cortenstalen golfplaten die langs wegen werden geplaatst. Vervolgens kwamen de extensieve sedumdaken die vooral een visuele en isolatiefunctie hadden. En uiteindelijk de echte daktuinen die veel intensiever gebruikt worden. Die kennis heb ik de laatste vijftien jaar specifiek ingezet als adviseur in de ontwikkeling en realisatie van daktuinen, vegetatiedaken, dakparken, parkeerdaken en gevelbegroening."

En nu als beplantingsadviseur en specialist dak- en gevelgroen bij een boomkwekerij?

"De stap naar Ebben was voor mij een logische... het geeft me de kans terug te keren bij mijn oude liefde: de boomkwekerij. Op basis van jarenlange relaties met vele honderden architectenbureaus en tuin- en landschapsarchitectenbureaus hoop ik een wezenlijke bijdrage te leveren in de advisering van ontwerpers en andere disciplines wat betreft soortkeuze, karakter, grilligheid en verschijningsvorm van toe te passen bomen en solitaire heesters. Een waardevolle combinatie met de know-how van Ebben als het gaat om de juiste beplantingskeuze op uiteenlopende standplaatsen, bijvoorbeeld in daktuinen."

Wat is de rol van dak- en gevelbeplanting in de openbare ruimte, als je kijkt naar de toekomst?

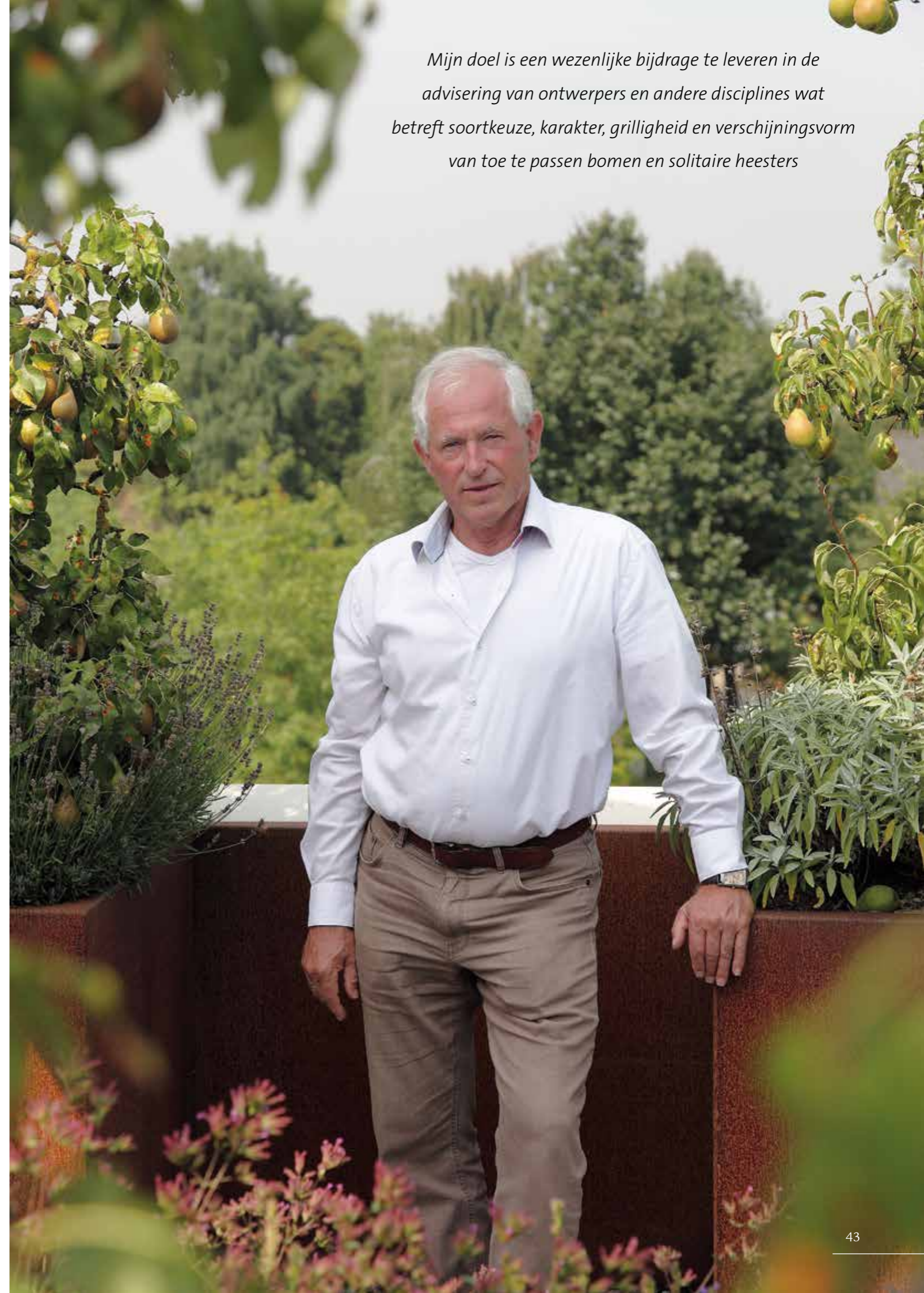
"Groen, en met name bomen, kunnen een grote bijdrage leveren aan het verminderen van het urban heat island-effect in stedelijke agglomeraties. Door verdamping creëren bomen een grotere luchtvochtigheid en dragen ze bij aan reductie van de temperatuur en CO₂. Daarnaast spelen bomen in steden, langs autowegen en in industriële omgevingen een grote rol in de fijnstofbinding. Ook kunnen met name meerstammige en schermvormige bomen die we kweken, een grote rol spelen in het reguleren van de temperatuur in gebouwen door de schaduwwerking en daarmee het tegengaan van zoninstraling."

Wat maakt de daktuin bij Ebben in jouw optiek zo bijzonder?

"Wat ik waanzinnig mooi vind, is het op natuurlijke wijze gekweekte assortiment van meerstammige bomen. Die grilligheid als je hier om je heen kijkt. Bovendien zijn juist meerstammigen perfect op daken toe te passen, aangezien die met hun lage zwaartepunt veel minder windgevoelig zijn. Werkelijk iedereen die ik hier op bezoek krijg, is vooral onder de indruk van de prachtige meerstammigen. Bovendien mag de eetbare daktuin van Ebben worden gezien als een fantastische promotie van eetbare daktuinen, zowel voor vakmensen als tuinliefhebbers. En dus zou ik willen zeggen: kom vooral eens langs om kennis en inspiratie op te doen!"

.....

Mijn doel is een wezenlijke bijdrage te leveren in de advisering van ontwerpers en andere disciplines wat betreft soortkeuze, karakter, grilligheid en verschijningsvorm van toe te passen bomen en solitaire heesters

De natuur is een onuitputtelijke bron van inspiratie

Piet Oudolf

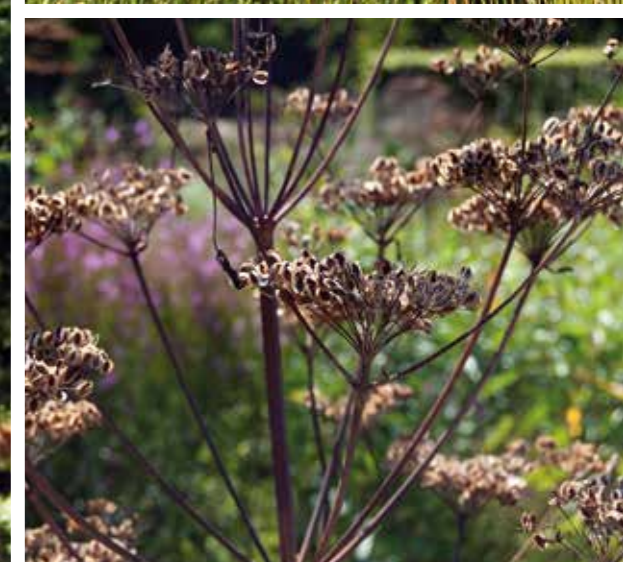
.....

De natuur. De tijd. En kunst. Drie belangrijke inspiratiebronnen van tuin- en landschapsarchitect Piet Oudolf, die in zijn werk vooral de kracht van natuurlijke beplanting laat spreken. Een aanpak die tot ver over onze landsgrenzen succesvol is: Oudolf realiseert toonaangevende projecten in onder andere Duitsland, Zweden, Engeland, Ierland, Canada en de Verenigde Staten. Van de High Line in New York tot The Dream Park vlakbij Stockholm in Zweden en tal van andere nationale en internationale, natuurlijke juweeltjes. Dit jaar is de Prins Bernhard Cultuurfonds Prijs toegekend aan zijn werk dat volgens de jury 'binnen deze disciplines uniek en toonaangevend is en van grote invloed op waardevolle ontwikkelingen in Nederland en daarbuiten'.

"Ik werd vroeger al meer geïnspireerd door natuurlijke beplanting, dan door de op dat moment heersende decoratieve beplanting. Spontane natuur zoals bloemenweides bijvoorbeeld. En vooral ook de veranderingen van die natuur door de seizoenen heen. Bovendien komen in de natuur meer grassen voor dan bloeiende planten. Door die factoren samen te brengen, heb ik een natuurlijke kijk op beplanting ontwikkeld. Wat ik in mijn ontwerpen vooral belangrijk vind, is dat de openbare ruimte of een tuin het hele jaar door - en op de lange termijn - aantrekkelijk moet blijven."

"De natuur biedt een onuitputtelijke bron van inspiratie. Of je nou in Noord-Amerika komt of in de Alpen, alles kan je inspireren. Onderweg kom je steeds weer nieuwe plantvariëteiten en combinaties van beplanting tegen. En op elk moment van de seizoenen is het anders mooi. Alleen al onze eigen tuin biedt op een perceel van anderhalf hectare een reservoir aan nieuwe ideeën. Datzelfde geldt voor kunst eigenlijk. Alles wat mooi is, inspireert je. Kleurgebruik, sfeer, emotie, schilderijen, sculpturen, installaties... elke ontmoeting met schoonheid en esthetiek betrek je onbewust in je werk."

*De eigen tuin van
Oudolf biedt een
reservoir aan nieuwe
ideeën voor natuurlijke
beplanting*

“We hebben een alternatieve wereld gecreëerd binnen een stedelijke omgeving”

In het hart van de Duitse stad Düsseldorf op het voormalige terrein van de Gatzweilerbrouwerij verrees in achtentwintig maanden tijd een indrukwekkende structuur aan hypermoderne kantoren. Gebouwen van glas en staal inclusief een negentien verdiepingen tellende toren bieden nu onderdak aan vijfduizend Vodafone medewerkers. Landschapsarchitect Burkhard Wegener van Club L 94 uit Keulen tekende voor het ontwerp van de buitenruimte.

.....
“Bij het maken van een ontwerp zijn we altijd op zoek naar het creëren van nieuwe beelden die in hoge mate de identiteit van een plek vastleggen”, vertelt Wegener. “We willen hedendaagse landschappen vormgeven waarin we gebruik maken van nieuwe materialen, en zo min mogelijk elementen om rust en duidelijkheid te scheppen. Het uiteindelijke gebruik van de ruimte, de detaillering en een duurzame materialisering zijn daarbij natuurlijk uiterst belangrijk.”

Ontmoetingsplek

De Vodafone Campus wordt dagelijks gebruikt door meer dan vijfduizend mensen. Dat maakt de druk op de buitenruimte hoog. Wegener: “We hebben het campus-

park vormgegeven als een ruim opgezet plein, waarvan de grenzen worden bepaald door de gebouwen. Het plein is ingericht als contactzone, een communicatie- en netwerkplek naar de identiteit van de opdrachtgever. Het plein heeft vorm gekregen met zakelijke structuren en materialen, zodat een rustige achtergrond ontstaat waarin men elkaar ontspannen kan ontmoeten.”

Groene sculptuur

Binnen het centrale plein liggen de Berkshire Garden en het Lime Stone Field, twee tuinen met ieder een eigen sfeer en beleving. “De Berkshire Garden is vormgegeven als een zelfstandige groene sculptuur, een alternatieve wereld in een stedelijke omgeving”, licht de landschapsarchitect toe. “Hier hebben we de natuur laten spreken, zodat het een plaats wordt voor andere gewaarwordingen: je hoort het ruisen van bladeren, ruikt de geur van bloemen en kunt libellen bewonderen boven de lelievijver. Een heel poëtisch uitgangspunt, maar tegelijkertijd zijn we in de vormgeving een subtiele dialoog aangegaan met de architectuur van de bebouwing.” De Berkshire tuin ligt min of meer afgesloten van het omringende plein door massieve muren van gestempeld beton. “We hebben gekozen voor een materiaal dat metertijd gaat leven en verandert door weersinvloeden. In de loop der jaren zullen deze muren begroeid raken met mossen en korstmossen, waardoor een prachtige aarde-gerelateerde structuur ontstaat.”

Levendig waterspel

In een hoekpunt waar de bebouwing samenkomt, creëerde Club L 94 het Lime Stone Field. Een driehoekig plein van grote platen kalksteen in polygonaal verband. “De aarde-tinten en de vorm van het kalksteen, maar ook het materiaal zelf, leveren een prachtig contrast op met de architectuur, zodat ook deze tuin een onafhankelijke structuur is geworden. Verspreid door die structuur verlevendigen vele fontein de omgeving met het geluid en de beweging van hun waterspel.”

In de Berkshire Garden spreekt de natuur

*“Grote maten bomen
geven direct de
gewenste natuurbeleving”*

Natuurlijke beleving

De groene buitenruimte van de Vodafone Campus wordt inmiddels intensief gebruikt. Mensen lunchen op de banken in de schaduw van de bomen of ontmoeten elkaar voor een korte werkbepreking. Ze wandelen door de groene paden om even uit te waaien of dromen rustig weg aan een waterpartij, om vervolgens weer met frisse blik aan het werk te gaan.

“Het intensieve gebruik bevestigt ons idee van een centrale tuin voor de medewerkers. In de ontwerpfase konden we de opdrachtgever ervan overtuigen dat op deze plek grote maten bomen aangeplant moesten worden om direct de gewenste natuurbeleving te verkrijgen. Op de kwekerij zijn de grootste maten moeraseden (*Quercus palustris*) en scharlaken eiken (*Quercus coccinea*) geselecteerd. De bomen zorgen voor de menselijke maat en een prachtige groene omgeving binnen het stramien van de moderne bebouwing.”

GREEN ID

Project: Vodafone Campus, Düsseldorf
Oppervlakte: 4000 m²
Ontwerp: club L 94 Landschapsarchitecten, Keulen
Beplanting: Boomkwekerij Ebben, Marcus Kuhbrügge
 Onder meer *Acer campestre*, *Acer platanoides*, *Amelanchier lamarckii*, *Carpinus betulus*, *Ligustrum vulgare* 'Atrovirens', *Quercus coccinea*, *Quercus palustris*, *Taxus baccata*.
Aanleg: ARGEVCD Leonhards / Ringbeck
Oplevering: december 2012

Engeland

In augustus gingen we op reis naar de prachtige landschappen van Engeland. Samen met een groep landschapsarchitecten bezochten we Penshurst Place and Garden in Kent, één van de oudste tuinen van Engeland (1346). De reis ging vervolgens door naar Winchester, naar de oudste eik van Hampshire, de Mottisfont Abbey en uiteindelijk New Forest. Een uitgestrekt Brits nationaal park en één van de meest natuurlijke gebieden in Europa. Al meer dan duizend jaar wordt het gebied extensief begraaasd door paarden, herten en runderen, wat een heel kenmerkend bostype tot gevolg heeft. De oude bomen en uitgestrekte velden met bloeiende gaspeldoorn (*Ulex europaeus*) leverden prachtige foto's en veel inspiratie op.

Van boven naar beneden:

Mottisfont oak, de oudste eik van Hampshire, ø 11,20 m, totale hoogte 12 m

Penshurst place, *Taxus baccata* 'Aurea'

New Forest, Blackwater Arboretum, oude Douglasbomen (*Pseudotsuga menziesii*)

Penshurst place, rode beuk op binnenplein

Het laatste woord is aan de opdrachtgever...

Lopend door de haast oneindige rijen bomen valt het oog van de opdrachtgever op dat ene exemplaar dat straks beeldbepalend zal zijn in de groene buitenruimte. Een prachtig ontwikkelde kroon, de structuur van meerdere stammen, de vorm, bloei, herfstkleur of het glanzende blad. De boom wordt gemerkt en bij aanleg van het plan naar zijn uiteindelijke bestemming gebracht, om daar zijn bijdrage te leveren aan de groenbeleving en een duurzame en gezonde leefomgeving.

Colofon

Ebben ID Magazine is een uitgave van:

Boomkwekerij Ebben B.V.

Beerseweg 45
5431 LB Cuijk
T +31 485 31 20 21
F +31 485 31 38 88
E info@ebben.nl
W www.ebben.nl

Redactie en vormgeving: Theresia Bos, Boomkwekerij Ebben en Patricia Millenaar; Patrics concept/copy

Druk: Roels Printing nv, Lier, België

Aan Ebben ID inspiratiemagazine No. 2 werkten mee:

André Ebben, Ruud Ebben, Toon Ebben
Dominique Eeman, Landscape & Garden Architect, Leffinge BE
Piet Oudolf, tuin- en landschapsarchitect, Hummelo NL
Michel Pauwels, ontwerp bureau Pauwels, Leuven BE
Will Schropp, atelier Houten Beelden, Duiven NL
Nigel Thorne, Consultant Landscape Architect, Londen EN
Anne Marie van der Weide, Mecanoo Architecten, Delft NL
Burkhard Wegener, Club L 94 Landschapsarchitecten, Keulen DE
Medewerkers Boomkwekerij Ebben B.V. en Ebben Inspyrium

Foto pagina 2 en 3	Will Schropp
Foto's pagina 6, 7 en 8	Mecanoo Architecten, Delft
Foto pagina 18	Cobra Boomadviseurs
Foto's pagina 19	Buro Sant en Co, Den Haag
Foto pagina 20	Riverfarm Nursery
Foto's pagina 21, 22 en 23	Dominique Eeman
Foto's pagina 24 en 25	Schieblock.com en Transitieteam.nl
Foto's pagina 29, 30 en 31	Nigel Thorne
Ontwerp pagina 35	Bibliotheek Wageningen UR
Foto's pagina's 46 en 47	Club L 94 Landschapsarchitecten, Keulen
Wikimedia commons	Crusier (<i>Liriodendron tulipifera</i>), Dcrrsr (<i>Quercus alba</i>), Veselina Dzhingarova (Bosco Verticale), Bernard Gagnon (<i>Adansonia digitata</i>), Anders Lagerås (<i>Quercus coccinea</i> 'Splendens'), H.Zell (<i>Ginkgo biloba</i>)

Copyright © 2013 Boomkwekerij Ebben B.V. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Boomkwekerij Ebben B.V., Beerseweg 45, 5431 LB Cuijk, Nederland.

.....

Boomkwekerij Ebben in Cuijk is sinds 1862 actief als producent van milieuvriendelijk en duurzaam geteelde beplanting voor de realisatie van groenprojecten in de (semi-)openbare of particuliere ruimte.

Ebben is gespecialiseerd in meerstammige bomen, klimbomen, laan- en parkbomen, karakteristieke bomen en solitair heesters.

Via Ebben Exclusief levert Ebben daarnaast beplanting voor de aanleg van stijl- en sfeervolle particuliere en bedrijfstuinen.

Ebben Inspyrium is een locatie voor evenementen binnen en buiten de branche, inclusief auditorium en 1400 m² daktuinen met inheemse en exotische fruitsoorten. Inspyrium onderstreept de rol van Ebben als kennispartner en draagt bij aan een brede kijk op alle mogelijke groene toepassingen in de openbare ruimte.

.....

know-how to grow

EBBEN
trees since 1862

